

DIDACTICUS Súkromná základná škola Palackého 14, 040 01 Košice, Slovenská republika

Základní škola Václava Havla, Poděbrady, Na Valech 45/II, okres Nymburk, Česká republika

8. slovanský zborník čitateľských dielní

8. slovanský sborník čtenářských dílen

pod záštitou

SLOVANSKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČR

veřejná výzkumná instituce

Poděbrady

Košice

červen 2021

Projekt žiakov 2. stupňa na rozvoj čitateľských zručností, podporu čitateľskej gramotnosti a prácu v medzinárodnom tíme. Žiaci sa oboznámili s národnými autormi oboch krajín, následne vybrali pre nových kamarátov vhodné prozaické tituly, naštudovali pravidlá čitateľských dielní a pripravili pre nových kamarátov čitateľskú dielňu. Samozrejme si overili, ako pracovali. Projekt podporilo niekoľko sprievodných aktivít. Projekt eTwinning splnil svoje ciele a žiaci si vyskúšali pracovať v medzinárodnom tíme. Nechajte sa inšpirovať.

Mgr. Patrícia Gabrišová

Projekt žáků 2. stupně na rozvoj čtenářských dovedností, podporu čtenářské gramotnosti a práci v mezinárodním týmu. Žáci se seznámili s národními autory obou zemí, následně vybrali pro nové kamarády vhodné prozaické tituly, nastudovali pravidla čtenářských dílen a připravili pro nové kamarády čtenářskou dílnu. Samozřejmě si ověřili, jak pracovali. Projekt podpořilo několik doprovodných aktivit. Etwinningový projekt splnil své cíle a žáci si vyzkoušeli pracovat v mezinárodním týmu. Nechte se inspirovat.

Mgr. Špínka Vlastimil

Jsem rád, že slovensko-česká spolupráce žáků těchto dvou škol přinesla vznik 8. slovanského sborníku čtenářských dílen. Žáci prokázali, že umí pracovat s odborným textem, uměleckým textem, zvládli metodiku čtenářských dílen v praxi včetně mezinárodní spolupráce. Hodně úspěchů žákům i učitelům.

Som rád, že slovensko-česká spolupráca žiakov týchto dvoch škôl priniesla vznik 8. slovanského zborníka čitateľských dielní. Žiaci preukázali, že vedia pracovať s odborným textom, umeleckým textom, zvládli metodiku čitateľských dielní v praxi vrátane medzinárodnej spolupráce. Veľa úspechov žiakom i učiteľom.

Mgr. Václav Čermák, Ph.D., ředitel Slovanského ústavu Akademie věd ČR

Mgr. Václav Čermák, Ph.D., ředitel Slovanského ústavu Akademie věd ČR

Zdroje textov - Zdroje textů

<https://zlatyfond.sme.sk>

Městská knihovna v Praze: <https://www.mlp.cz/cz/>

Martin Kukučín : Z teplého hniezda

(Ľudová kresba)

No, umučenie je už skončené; úbohá obeť si konečne oddychuje. Ah, čo sa natrápil ten Maťko Rafikovie, nebožiatko, kým previedli na ňom túto premenu! Veru by mu dobre padlo tak pochodiť si trochu po izbe, keby mu i to nešlo tak akosi naopak, nemotorne; ale darmo je: chodí len po veľkej biede ako kohút, keď sa mu nasnuje chlp vlasov na ostrohy. Toto všetko pochodí stadiaľ, že Maťka obliekli do nových šiat. Táto novota všetka dala by sa ešte len vystáť, ale čižmy, tie čižmy! Nie akoby snáď boli malé — to božechráň — lebo ich starý Juro Rafika a jeho žena Katrena na Michala na jarmoku kupovali, nuž a čo tí raz kúpia, to už len vari nebude tesné! Čižmy teda nie sú tesné, ba práve privoľné, že by sa do každej i po dve také nohy zmestili, ako sú Maťkove. A predsa robia oštaru; ako je to? Nuž ale, pane bože, ako by aj nerobili, keď sú na nich také vysoké opätky ako klátiky, až Matej musí v nich tak stúpať ani na štuliach. A čo horšie: nohy sa mu v nich sem a tam mykajú, vzdor tomu, že je v nich po hodnom vechti slamy; v čižmách zavreté povetrie valí sa von a dnu hore sárami a opätkovou dierkou, z čoho povstáva asi taký hlas, akoby prasa v kutici krochalo. Nuž či potom div, že sa Matej nemôže nijak spriateľiť s touto, predtým nezvyčajnou obuvou, keď mu ona ťaží na nohách ako väzňovi putá, a že banuje za krpami. A je to aj celkom prirodzené.

Veď len pozrime, aký je rozdiel medzi čižmami, a to ešte takýmito čižmami, a ľahkými krpčekom. Krpec veru netlačí nikde nohu, ale ako samorastlý prilieha na ňu. A potom jak ľahko je na krpce navyknúť tomu, kto predtým chodieval bosý. Na krpce veru niet opätka, aby mu päťu neprirodzené dvíhal, ale je krpec rovný, takže človek v krpcoch práve tak prirodzene chodí, akoby bol bosý.

Maťko Rafikovie je teda preto ako umučení, že prvý raz v svojom živote dostal čižmy. Nuž toto bolo by ešte len ešte, dalo by sa i to nejak zmôcť: ale — čo horšie — zvliekli mu predošlé, sedliacke šaty a obliekli ho do nových, panských. Hja, veru tak, Matej Rafikovie nie je už sedliacky synak: veď, aha, biele nohavičky, zelenou šnúrou cifrované, sú hen pod pecou, čierna halienka, pekne vyšíťá, červeným saténom vrúbená, prevesená je na žrdke, široký klobúk s dvojitou stužkou a dvanástimi novými špendlíkmi, čo si bol tejto Trojice zadovážil, visí tam v kúte pri lampáši na kline. Za predošlé, skvelé šaty, dostal počerné pantalóny a kabát z lacnej, tenkej látky. A ako sú ušité! Aspoň kabát patril by vlastne do múzea; je krátky, ale široký, že by mohol ešte i druhý Matej vojsť doňho; na chrbte zbýva veľká kukla, miesto toho zase pod pazuchou reže, lebo tam je tesný. Na chlapcovej hlave sedí malý klobúčik, ľahký ani pavučina, ani ho necítiť. Ale naostatok i toto by len prešlo, keby mu boli aspoň dávne košeľe ponechali. Nie, vzali mu i tie s bielymi, širokými tkanicami a dlhými širokými rukávami, a dali mu miesto nich mušlienové, na ktorých niet ani širokých tkaníc — len plátenné gombičky, ani rukáv nevisí na nich naširoko, lebo je za päšťou sfercovaný a úzkym obalčekom zošíť.

Nuž takto pochodil neborák Matej Rafikovie; z pekného, štíhleho chlapca, ktorý včera bol taký driečny ako tá jedlica, za hodinu urobili strašidlo do konopí. Svetlé, mäkké vlasy, ktoré ešte len včera si bol pekne za uši začesával, sú dolu: obstrihal mu ich mlynár, jediný barbier v celej dedine, ponechajúc mu len nad čelom šticu. Hja, najnovšia móda!

A Matej veru plače, ale ako by aj neplakal, keď ho takto spotvorili; no neplače len on, ale aj stará Katrena, jeho mať. Ale akoby neplakala, keď najmladšie dieťa jej dnes ide preč. Dnes pred večerom jej ho zavezú na železnicu a tá ho zanesie pán boh vie kam za hory, za doly, až hen do Nired'házy.^[1] Kdeže je tá dedina a či je mesto? Ó, to je veru ďaleko — ďaleko!

„Ach, moje dieťa, už mi nedonesieš trávy, ani nenaškrabeš švábky, keď ja pôjdem v lete do poľa. Moje ručičky zlaté!“ A mať, nechajúc háby hábami, šla naprostred izby a oblapila chlapca, ktorý začal ešte väčšmi plakať.

„Nemazniže sa, stará, maj aspoň ty rozum!“ napomenul ju starý, otvárajúc malú armarijku, ktorá je za stolom v samom kútku. Dlho sa tam prehŕňal, aby mu tvár nevideli, aj to, čo z nej tu i tu ukradomky utrel.

„Akože by som neplakala, keď som si všetky deti doma zariadila, len toto sa nemohlo tu zmestiť. Jano i Ondráš budú doma, len Maťko sa mi musí pomedzi svet túlať.“

„Keď sa trochu potrápi, bude mu ešte lepšie že nám; aspoň nemusí tak hrdlačiť. Ja viem, keď sa vyučí a vstúpi do človečenstva, že bude rád, že sme ho poslali preč.“

„Úfala som sa, úfala, že sa mu tuná dobré miesto traťí — a ono nič, nič!“ nariekala sama sebe stará Katrena.

A ako by nenariekala? Ved' sa ona úfala, že i Maťka nejak doma zaopatrí, keď dvoch starších zaopatrila — a on nič! V Kúdelanoch sa majetok rodičovský medzi deti nedelí. Zalanským sa prihodilo prvý raz, že Jano a Ondráš Pekárovie sa podelili, keď sa už nemohli vonkoncom znieť. Toto — ako povedám — bol prvý prípad na delenie od pamäti sveta.

Deľbu obídu tak, že keď dajeden z gazdov má len jedného syna, Jana, ten ako jediný zostane doma, aj do domu sa ožení. Ak má dvoch, Jana a Ondráša, tento druhý musí ísť na prístupky do takého domu kde nemajú Jana, len Katru. Ak má Jana, Ondráša a k tomu i Mateja: tohto ostatného, chudáka, pošlú na remeslo. Preto je to, že hoci v matrike jest hodne Matejov, v dedine ich je veľmi málo; lebo všetkých rozoženie stará obyčaj po tomto šírom svete. Nuž takáto sud'ba stihla i nášho Maťka. Pravda, až donedávna úfala stará Katrena, že i jemu nájde prístupky — a síce u Trepanovie kmotrovcov sa mu triafalo miesto ku Katre, čo je Maťkovi akurát vrstovnica. Deti ešte do školy chodili a kmotry sa už zriekli, že vstúpia do rodiny. A bolo to isté ako na písme; lebo ešte takto rok, keď boli Trepanovci u Rafikovcov na hostinu volaní, sľubovali, že veru tak a tak, na prístupky nevezmú iného, len Maťka; aj o dva týždne nato v Medovciach na jarmoku sa tiež spolu vodili aj častovali a stará Katrena bola by si dala hneď hlavu odťať, že je už všetko v poriadku.

Ako povedám — všetko sa zdalo byť v poriadku, aj bolo by bývalo dobre, keby — hja, keby — vraj — nie keby, boli by sme v nebi — keby, reku, práve teraz na Jakuba nebol doniesol čáp do Trepanov malého Janka. Všetky nádeje Katrenine zrútili sa na hľbu, ako z karát postavená búdka. Trepanovci hneď na krstení povedali Rafikovcom, že už teraz nebude z nich nič, takže stará Katrena v obrátení šla do Medoviec kúpiť mušlienu a hupkom bežala do Čkorov, aby jej stará Čkoruľa zostrihla pre Maťka na košele, lebo že chlapca idú vypraviť do sveta na remeslo. Stará Čkoruľa jej vďačne zostrihla — ved' ako by aj nie, keď to tak dobre rozumie; mohla sa veru aj naučiť panské košele šiť, keď i Mateja i Miška vyprávala naraz do sveta.

Tak, hľa, prišiel deň, v ktorom mal Maťko odísť.

Stará Katrena ukladá Maťkove hábočky do uzlíka, ktorý položí do tanistry k novoupečenej tučnej merinde, aby synček na ceste daj ak od hladu nezomrel a v tom cudzom svete ľahšie privykal.

„Ach, moje nebožiatko, akože ťa, ako zabudnem; ktože mi bude, kto, čítavať v nedeľu z Písma a pekných knižiek; v komže sa vše poteším v nedeľu na katechizme...“

„Mič, stará, daj chlapcu pokoj, iba sa zas rozplače.“

„Kedyže mu mám všetko vyrozprávať, ak nie teraz? Po chvíli sa dohrnú ľudia, pred tými len nemôžem plakať a vraviť!“

Starý pozrel von oblokom a videl, že k nim ide Ondriš Trovkovič.

„Ide švagor; povedal sem ti, nemazni sa; radšej by si bola zamietla! Pozri, aká ti je izba!“

„Pane bože!“ zadivila sa stará, a bežala chytro po metlu; toto sa jej prvý raz prihodilo, čo je vydatá, že zabudla izbu zamiesť. Keď Katrena okolo dverí zametala, vošiel švagor, Ondrej Trovkovič.

„Pán boh pomáhaj!“

Všetci pozreli naň zadivení, že s takým pozdravom prichodí, akoby bol v poli popri ich zemi prešiel; ale predsa mu zaďakovali:

„Pán boh uslyš!“

Ondriš Trovkovič až teraz zbadal, že čo to vystrelil. Zamrzelo ho to, až sa poškrabal za ušima, a doložil:

„Zberáte sa, zberáte?“

„Veď zberáme, s biedou,“ odpovedala Katrena. „A kde je vaša?“

„Hja, tá súkno tká; vieš, že sa ide prepásť za robotou,“ doložil nevrlo Ondrej, lebo nerád videl, keď sa niekto presiloval v robote. Na ňom veru bolo poznať, že rád za kratšie ťahá; bol vypasený ani medveď, na rukách nemal tvrdých mozoľov, známky to vytrvalej práce, ale mal pozostatky mozoľov mäkkých, ktoré dostáva len ten, čo v robote neodrží mieru. To vám tak ide, ako — nehodno primeriavať — so zlým volom: raz sa zasekne, druhý raz trhne. Takýto vôl potom dostáva na šiji mozole. Tak aj Trovkovič mal mozole od neriadnej práce. Nuž a že Ondriš Trovkovič s robotou nezostával na chvoste, to je zásluhou jeho pilnej ženy Katry, ktorá neraz musí poťahovať za muža. Táto Katra je sestra Rafikova.

„Ba hroma!“ zvoláte vy, keď po deravých krpcoch, nezapätých na nohaviciach háčkoch a červenom kožúšku poznáte, že Ondriš je nie sedliak, ale zeman. Nuž darmo je, hoci nosí čierne, čo hneď otrhané nohavice a košeľe s úzkymi rukávmi, predsa si vzal sedliacke dievča Katru Rafikovie za ženu.

„Berieš si sedliačku?“ spytovali sa ho zhrození zemani.

„Hej!“

Od tých čias Ondriš Trovkovič je vytvorený z kúdeliansko-zemianskych kruhov. Zanevreli naň všetci. Nuž ale Ondriš nerobí si z toho ani máčny mak. Čo jeho do ľudí, aj do zemanov, len keď má zapekačku, dohán a teplý prípecok. Akí by mohli byť ľudia šťastní, keby sa neuháňali za márnosťou tohto sveta. Len pozrieť na Ondriša, keď otvára dohánový paklík a keď fajočku zahrabe do horúceho popola! A ešte keď si vloží do úst a sadne na teplý prípecok! Vtedy zmiznú všetky vrásky z jeho starého čela o on, vzdor tomu, že je chudobný ako kostolná myš, nečaroval by ani s direktorom slávnej famílie. A trochu má aj pravdu. Direktor napríklad, mozoľuje od rána do večera, v lete kosí, až sa mu štica parí, v zime mláti, až sa v dedine ozýva, a čo má z toho všetkého? Peniaze mu bez osohu trčia v kapse, ani si len toho dohánu nedopraje za ne! Hej, mal by ich len Ondriš! Ten by si kúpil za ne celé koleso dohánu, i prach by z neho vytriasol a len potom by si zapiekol.

Stará Katrena neraduje sa veru, že jej švagor prišiel. A veru nie div, lebo v izbe sa už ťahá dym z Ondrišovej zapekačky. Kým z domu sem prišiel, dve fajky vyfajčil. Prvá fajka mu trvala až po šmikeň. Tam je oheň, Ondriš nemôže ho obísť. Vojde dnu a zapečie si. Nuž veď akoby on mohol ísť nič po nič tak bez fajky; švagor by ho potom ani nepoznal.

„Nuž ideš, Matejko, ideš?“ A pohladil chlapca po bielej hlave. Chlapec sa znovu pustil do plaču a utieral si oči, akoby ho ujčekov dym štípal.

„Na, doniesol som ti na cestu; peniažky si varuj!“ A ujček dal Maťkovi dvadsiatnik, na ktorý už od dvoch mesiacov bol sporil. Chlapec vpustil ho do meštek, čo mu mať včera večer ušila a dnes ráno na hrdlo priviazala. Keď Ondriš takto obdaroval chlapca, za dobré uznal mu dať aj pár naučení.

„Pekne sa drž, majstra slúchaj, veď ti ono bude tam dobre.“

Maťko veľmi nepočúva ujčekove reči, on sa celkom iným zapodieva. Hľa, tu je už dvadsiatnik, toľko peňazí! Viani mal síce na Trojicu mnoho peňazí, ale ešte i vtedy chybovali dva groše do dvadsiatnika. Prišiel sem aj Maťkov vrstovník, susedovie Janko. Ach, ako závidel Matejovi dvadsiatnik! Bol by hneď pristal ísť do sveta, len aby i on taký peniaz dostal. A ako sa díval na Maťkove háby! Hľa, z toho je už pán, a ja som len v gätkách.

Izba sa začala plniť. Prišli razom traja, a to — veru nie blázni — všetko kúdelianski remeselníci. Jeden je čižmár, volá sa Ondrej Zápotočný, pochodí z Kúdelian, jeho brat je gazda. On sa nemohol v dedine zmestiť, musel ísť na remeslo. Pohnevka sa on trochu na týchto Rafikovcov, že ho obišli, keď nedali chlapcovi šiť uňho čižmy, ale radšej kúpili od ktoviekoho na jarmoku.

„Na aké remeslo ideš?“ spýtal sa chlapca.

„Na krajčírstvo,“ odpovedal za syna Rafika.

„Mohli ste ho dať na šusterstvo, bol by sa vám aj u mňa vyučil.“

„Krpce plátať by sa aj pri otcovi naučil,“ poznamenal druhý remeselník, krajčír, Matej Hryzok, ktorý rád zadával tromfy slabému čižmárovi.

„A ty var kabáty šiješ tak, ako ťa učili! Dajmibože šiť ženské kabátiky!“

Matej Hryzok v povedomí mravnej prevahy vypál prsia a šiel k malému Maťkovi: „Ondrej, pozriže, čože je toto? To je ženský kabátik?“ A ukázal na chlapcove šaty.

„No, nemáš sa čím chváliť; keby si bol takú robotu do cechy doniesol, veruže by si ešte zo päť rokov musel vandrovať. Pozri tú kuklu na chrbte, to si mohol vystrihnúť, bolo by na záplaty.“

„Ty, viem, že by si vystrihol, a potom, keď málo remeňa zostane a bojíš sa, že budú čižmy tesné, namočíš remeň a to tých čias mlatčekom sužuješ, kým sa len, neborák, nenatiahne. Ja som nie taký, ja zostrihnem radšej väčšie, lebo chlapec sa nebude veru zosychať, ale bude rásť.“

„Hja, veru je tak,“ prisvedčil starý Rafika, lebo mu akurát to bolo na jazyku, čo Matej Hryzok povedal.

„Nevadže sa nič po nič, na majstrov sa to nesvedčí; kto je raz majstrom, nech si zadrží svoj charakter,“ napomenul ich Ondriš Trovkovič.

„Hej, ja veru držím charakter, ani nezadieram do iných; ale tuto myslia, že nad nich ani vo Viedni niet, a že druhý majster pochabé huby jedol na ráno“ riekol Ondrej Zápotočný, čižmár.

Matej Hryzok, krajčír, pohrdlive škubol pravým fúzom, takže chudák čižmár zostal zahanbený a zapálil sa ani uvarený rak. Trovkovičovi začalo byť ľúto chudáka čižmára, i stal si rovno na jeho stranu.

„Verubože, nehodno veľmi dohora hlavu dvíhať, lebo človek, keď si nehľadí pod nohy, ľahko sa potkne, a čím väčšmi dvíhaš hlavu, tým ti väčšmi na nej budú vidieť uši; ach, nuž, len tak si my budíme v láske a svornosti vospolok.“

„Ale hej; veď sme všetci akoby jedna rodina,“ prisvedčal Ondrišovi tretí majster, a síce kováč Jozef Žmurkavý, a figliarsky hodiac naň okom, dôverne pokračoval: „Nuž veď sa len rátaš i ty medzi nás? A či sa vynímaš? Ondriš, no?“

Ondriš nepovedal ani slova, lebo sa zahanbil, že mu napomenuli jeho remeslo. — Nuž veru tak: Ondriš Trovkovič je vyučený kováč; tuná v Kúdel'anoch sa vyučil. Pravda, nebolo to pekne od jeho otca, že zeman, a syna predsa dal — bože, odpusť hriechy — na remeslo, a to ešte na kováčstvo. Nuž ale čo mal aj robiť starý Jonáš Trovkovič? Mal bol už troch chlapcov, keď sa Ondriš narodil. Tí prví traja — dľa starého zvyku — dostali starozákonné mená: Jonáš, Ezechiel a Daniel, tomuto štvrtému sa už nedostalo príhodného mena, lebo ostatné prorocké mená sú len pre Židov, ako napr. Dávid, Izaiáš, Joel, Amos, Abdiáš atď. Čo mal starý Jonáš robiť? Novonarodenému dal každodenné, sedliacke meno, Ondrej. Už týmto samým bolo rozhodnuté nad osudom chlapca; akoby bol otec vyznal: mám troch synov, tí budú sedieť na kúrii, tento štvrtý musí si inde poctivú živnosť hľadať. — Tak ho už od malička obekali na remeslo. A Ondrej, akoby už tým menom mal vštípené nezemianske cnosti, od zemianskych sa odlučoval a so sedliackymi chlapci sa najradšej bavieval. Tak, keď už bol hodný parobok, prišiel za učňa k dedinskému kováčovi. To mu síce nechutnalo, ale, Ondrejko, trp! Tak pretrpel päť rokov v učňovstve, až ho prepustili. Bol už vtedy mládenec na mieste, keď ho odprevadili až na chotár, aby šiel na vandrovku. Ale čože, jeho tiahlo nazad do Kúdelian. Bolo tam hodné dievča, Katra Rafikovie, a Ondrej si pomyslel: kým ja budem vandrovať, predchytia mi ju, a ja zostanem na ľade. Nech psom tráva rastie, keď kone podochnú. Dlho nepremýšľal, obišiel dedinu a opačnou stranou, poza humnú, vrátil sa domov. Kým starý Jonáš prikuľhútal domov, Ondrej za ten čas roztvoril i tanistru a zjedol ten dlhý makovník, čo mu na merindu upiekli. — Jonášovi ťažko padlo veru syna vypraviť a odlúčiť sa od neho; veď pán boh vie, či ho kedy vidí; Barbara, matka Ondrejova, tiež nariekala za ním, keď sa s ním lúčila: nie div, že oba rozplakaní, rozžialení vracali sa domov a rozprávali, ako smutno im už teraz bude. Boli ale dokonale prekvapení, keď videli za stolom sedieť svojho najmladšieho syna, ktorého boli tak oplakali.

„Preboha, ale si to ty?“ zvolal otec.

„Ja som to, chvalabohu.“

„No, to veru krátka vandrovka.“

„Vedel som, že vám bude za mnou ľúto, i vrátil som sa. Čo sa budem tam darmo tárať pomedzi svet. Možno, že sa vám i doma zídem.“

„Nuž i to je pravda,“ prisvedčil slabý Jonáš; „kde sa zmestia traja, môže sa i štvrtý.“

A tak zostal Ondrej doma, na posmech celého sveta.

Každý sa vysmieval z jeho vandrovky; už ani sedliacki mládenec neprijali ho do radu, a jeho meno Ondrej premenili na Ondriša; lebo že vraj to aj patrí, aby majster mal inakšie meno než sedliak.

Nuž, môžeme ľahko uveriť, že Ondriš Trovkovič nerád videl, keď mu niekto napomenul

kováčstvo alebo vandrovku; ba nerád sa rátal medzi remeselníkov, nie preto, že by bol snád' opovrhoval nimi, ale že tak smiešne vandroval. A ľudia mu ho ani nenapomínali veľmi, len tak za chrptom radi sa na ňom zasmiali. Jediný švagor Rafika tu i tu ho bodol, hnevajúc sa naň preto, že keď si jeho sestru vzal, zápät' za tým pýtal i ohromný výplatok po nej. Ani stará Katrena nemôže mu to zabudnúť.

Kým sa páni majstri takto hašterili, vstúpil do izby zamúčený mlynár, aby videl Maťka, ako vyzerá v nových šatách.

„Oj, bude z teba chlapík; bol by za garbiara, taký je mocný! Oj, Matej, Matej, ktože mi vyrazí vodu zo žľabov, keď ty odídeš?“

Chudák Matej musel sa usmiať na smiešnom majstrovi, keď mu zišlo na um, ako mu raz s druhými chlapci zastavili vodu na žľaboch, spustiac dolu nimi desať slamených snopkov. Ako sa tie zastavili, tak sa aj voda zo žľabov vyrazila. Mlynár ako bez duše behal po sadoch a záhradách, hľadajúc záškodníkov, ale tí už boli pán boh vie v ktorej doline. Až o pol roka zvedel, kto bol pôvodcom toho kúska, a od tých čias držal Mateja za pekného vtáčika.

Remeselníci povstávali a mali sa na odchod. Čižmár Zápotočný dal chlapcovi dvadsiatnik, jeho sok, krajčír Hryzok, vtisol mu dva dvadsiatniky. Čižmár si pomyslel: „Hej, veru mu môžeš dať i štyri, keď si za háby zhabol; ale ja, čože som ja dostal kedy od nich? Čo tie krpce, poplátam... no veru, to mi je len ako psovi mucha!“

Najhlbšie začrel do vrecka kováč Žmurkavý; dal Matejovi dva rynštiaky, biele ako srieň. Skoro zavoňať na nich, že sú veru staré, že veru dlho ležali kdesi v priečinku v sypárni.

„Ľahko ti rimšitiaky dávať,“ pomyslel si Ondriš Trovkovič, „ty si ich veru nenagazdoval. Tvoj otec, hja, tvoj otec meral mericou rimšitiaky, nuž ľahko sa ti do priečinka natiahnuť, no veru!“

„Ach, bože môj, čo sa len tolme trápíte, načo znášate: kedyže sa vám my odslúžime?“ vavela stará Katrena.

„Ale čo za trápenie, jest mi tu trápenia! Ani čo by človek hory-doly zniesol. To je maličkosť, z vďačnosti,“ odpovedal kováč Žmurkavý.

„No, veď si to ty aj tak nahradiš, keď Rafikovie o šesták drahšie čerieslo poklepeš,“ nadával mu krajčír Hryzok.

Páni majstri odišli von, okrem mlynára, a tak do vyprázdnenej chyže vošli teraz ženy, počnúc od najvyššieho až do najspodnejšieho konca dediny. Chodili ako včely, keď sa mienia rojiť: jedna von a miesto nej aj tri dnu. Matejov mešec poriadne oťažel na hrdle, ba niekedy tak sa mu sypali šestáky, že nestačil ich ani hádzať. Bože môj! Bolo to šestákov a dvadsiatnikov a okrem toho iných vecí tu pod zub, tu od šatstva. Každá žena, či rodina — či nerodina, pokladala si za povinnosť priniesť niečo; veď aj treba na tú cestu či to, či ono; kde to nadobudne hriešny človek, ak ho iní nepodoprú? To je, hľa, kresťanská povinnosť. A Kúdeľanci plnia ju vzorne a spravodlivo, podporujú toho, kto musí preč odísť, ale neradi nazad medzi seba prijmú takého, ktorý už raz odišiel — a keď sa mu remeslo nespáčilo, vrátil sa zas k pluhu. Takúto vrtkavosť trescú tým, že vytvoria patričného zo svojho kruhu, vrstovníci ani nezrú sa oň, a úbohý vrtkavec je cudzincom vo vlastnej dedine; otupno mu bude, takže nebude mať doma stánia, kým konečne zas neodíde preč. Nuž a keď sa vráti domov, už ako vyučený majster, myslíte, že sa mu budú veľmi klaňať? Nie ver', vlastní vrstovníci sa mu nepriznajú, lebo opovrhujú ním. Sedliak hľadá zvysoka na remeselníka, lebo vidí pred sebou biedny, na poľutovanie stav. Tu Hryzok, tu Trovkovič, tu zas Zápotočný nerobili česť svojmu stavu. Ich robota bola primitívna, biedna, a tak i výživa veru tenká, skoro žobrácstvu podobná. Tak veru sedliak nemal príčiny ctiť jedného alebo druhého, ba

robit si nároky opovrhovať všetkými tromi ako hladnou zberbou.

Nuž preto plače aj stará Katrena toľme nad odchodom svojho chlapca. Ktovie, ktovie, či i on nebude konečne takým biednym majstrom! A tu zaliali ju slzy a šla do kuchyne, aby sa k bohu pomodlila, aby jej predtuchy nesplnili sa.

Každá žena vedela predsa nielen niečo dať, ale aj pekné napomenutie pripojiť k darku.

„Syn môj, buď poslušný, veru ti nebude tak ako doma; ešte ani nevypovedia rozkaz, a ty už skoč! Tak ťa budú radi vidieť.“

Druhá prišla k nemu a riekla:

„Matejko, v jedení nepreberaj; čo ti dajú zjedz. Ak ťa od stola odlúčia a dajú ti pod pecou jesť, neplač; vieš, že sluha nie pán.“

Tretia suseda mu povedala:

„Tak urob vše, môj syn drahý, ako si urobil mne: odraz i susedom kravu, keď ich nebude doma; potom ťa i u susedov budú radi vidieť.“

Zas iná mu riekla:

„Buď i k deťom prívetivý a trizňavý; keď to vidí tvoj majster, bude i on k tebe milý.“

Nasledujúca mu nadhodila:

„Peniažky si varuj; keď dostaneš diškréciu, nemiňže si ju. Každý grajciar si odlož: lebo kto si málo neváži, mnohého nie je hoden.“

„Na ceste si pozoruj, aby ťa neobkradli,“ vravela iná. „Ľudia sú takí i takí; nie každý kto je prívetivý, je i dobrý. Dakto má na jazyku med a v srdci jed.“

Druhá suseda ho zase napomínala:

„Zlého kamarátstva sa vystríhaj, lebo to mnoho ľudí už skazilo. Ľaľa, i môj Matej prišiel medzi zlých kamarátov, tí ho skazili, takže majstra nechal a šiel za paholka.“

Stará Katrena povedala zakaždým:

„Veru tak, veru tak!“

A otec Rafika tiež prisviedčal: „Tak — tak, tak — tak!“

Chudák Matej plakal tak, že sotva rozumel desatinu týchto dobrých rád, ktorými ho ženy obsypali. Jemu len to stálo jasno pred očima, že musí dnes odísť z Kúdelian, že zanechá rodičovský dom, ktorý mu je navždy zatvorený.

Tak sa pomaly vypratali aj ženy; každá šla domov, rozjímajúc nad tým, čo sa má stať. Banovali za chlapcom všetky, lebo bol vždy prítulný, takže si ho všetci ľudia obľúbili. Ale ešte nebol koniec všetkému. Matej sa vybral do dediny a šiel z dom do domu, najprv k najbližšej rodine, sa odobrať.

Brat Ondráš, ktorý je u Klepalov na prístupkoch, dnes naschvál zostal doma, hoci bolo by mu bývalo treba ísť do hory, len aby sa mohol od brata odobrať. Hodný brat, neprístupný ešte smútku, a plače predsa; potajomky utrel si slzu, keď chlapca posledný raz objal. Jeho

testiná, stará Klepalová, mala si oči vyočiť nad týmto nevídaným zjavom. A Ondriš nielenže súcitil s bratom, ale všetko, čo si v jeseni vyrobil, vpustil mu do plátenného mešca.

„A píš nám, Maťko, hneď akonáhle ta prídeš, čo a ako sa máš,“ potom mu pošepkal do ucha: „A nezabudni pozdraviť aj tuto našu totku, lebo by jej bolo veľmi ľúto, ak by si ju vynechal.“

Odtiaľ šiel Maťko ku krstným rodičom, ktorých dcéru mu boli kedysi obecali. Krstná mať ho s plačom prijala: „Ach, moje dieťa drahé, ty takto musíš ísť. Neplač mi, môj syn zlatý. Boha sa nespustiť, ani on ťa nikdy neopustí. Tuto ti dávam knižku, čo som ti u knihára kúpila, v nej sú modlitby, aby si sa mohol z nej modliť.“

Krstný otec doložil: „Čo ti aj hneď nebude dobre, len potrpez; veď ono ti, keď ti pán boh za tých pár rokov pomôže, bude lepšie než nám. Vidíš, ako my musíme hrdľovať na úpeku o hlade a smäde; ty si budeš v chládku svoju robotu končiť.“ Po tomto potešení vsypal mu svoj dar do plátenného mešeka.

Tak pochodil Maťko celú rodinu; všade prijali ho s dobrým neučením. Čo raz vyšiel Matej na cestu, šla za ním hŕba detí, obdivujúc jeho nový, panský oblek. Matej cítil, že už nepatrí k týmto deťom, a preto neohliadol sa na ne; no dobre mu padlo, že ho obdivujú a že aspoň raz v živote môže hrať v dedine takúto veľkú úlohu. Ako závidel predtým každému mladému zaťovi a mladuche, keď šli na sobáš, že ich obdivujú. On už vopred sa cvičil, ako vtedy bude kráčať. A hľa, súdené mu je, aby už dnes všetky oči len naň hľadeli.

Keď sa už odobral od celej rodiny, šiel aj po všetkých tých domoch, skadiaľ ho ráno ženy obdarúvali. I tu sa odobral, všade s plačom a obsypaný najrozmanitejšími naučeniami a vinšmi.

Tak sa skončila jeho úloha. Prišiel pred otcovský dom; tam už stál voz, na ktorý pokládli všetku jeho batožinu.

V dome plač. Kto by vedel opísať plač matkin, keď sa lúči od dieťaťa svojho na dlhý, dlhý čas, možno naveky...

Tam boli aj oba bratia so ženami. Kto by vedel opísať ich žiaľ, keď sa lúčia od toho, s ktorým pod jedným pokrovom vyrástli...

A otec? Ten číta na stole peniaze, ktoré mieni chlapcovi na cestu dať. On nemusí plakať; načo tu v dome? Veď on si ide dieťa vypravadiť až k stanici. Blažený otec! On ešte ide s chlapcom, bude s ním ešte dve hodiny. Ako prosila matka, aby ju pustil s ním! Nič, otec je tvrdý, on toho nedopustil...

„Zbohom, zbohom!“ A chlapec, násilne vyrvaný z náručia matky, už sedí na voze. Ten sa pohne a rýchlo ubieha hore dedinou, akoby chcel všetok žiaľ, ktorý vezie, tu v dedine nechať. Chlapec smutno sedí vo voze. Hľa, už tu koniec dediny, už tu pole; voz sa prevalí za vrštek, dedina zmizla, len vysoké, jasene z nej čnejú, i tie už zašli, už vidno len vežu s krížom, vždy menej a menej, len bod z kríža a — všetko zakryl vrštek. Zbohom! Zbohom!...

Čítajte viac: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/109/Kukucin_Z-tepleho-hniezda/1#ixzz6yfaQ8sCg

Jozef Gregor Tajovský : Do konca

„Keď som si starú mater bral, bolo mi práve osemnásť rokov a šesť mesiacov,“ týmito slovami začínal sto, ba tisíc ráz všelijaké rozprávky zo svojho života nebohý môj starý otec — Pán Boh mu daj radosť večnú.

Kým som bol malým, púšťal som sa s ním do hádky, že ako by to mohlo byť, že veď takto o päť-šesť rokov by už teda aj mne prichodilo sa oženiť.

„Ťa ja ožením s dákou metlou, len sa neber po tú vodu,“ alebo po olej, soľ a už čo jej práve bolo treba, ohlásila sa stará mať zpod prípecka, a ja, voľky-nevoľky bral som sa von, že sa ohľadom tej mojej ženby dohovoríme, keď sa vrátim. Ale za ten čas prešli v reči už na deviaty chotár.

Konečne bez vysvetlenia nemohlo ostať, a starý otec vyložil mi dôkladne, prečo sa voľakedy mohli ľudia prv ženiť a vydávať, ako je to dnes dovolené nám. Hlavnou vecou v tom bolo to, že naša obec odvádzala iba pol vojaka,^[1] a na to že sa obyčajne našiel taký synček, ktorého nechceli vlastní rodičia poslúchať a tak sa im od zlosti zverboval.^[2] V najhoršom prípade, že spolu so susednou obcou naviedli dákeho paholka cudzieho a poslali toho za obec bojovať.

Neskoršie, keď som už bol väčším a starý otec zase začínal: „Keď som si starú mater bral,“ vrazil som mu do reči vtipom: „Či ste starú mater brali? Hádám boli vtedy ešte mladá, keď sú nie ešte ani teraz taká stará ako vy.“

„Eh, papľuh, ešte ma bude vykrúcať, to ťa tak v tej škole...“

Rád mal smiech, i on často smiešne veci vyprával, ale podobnému vtipu nerozumel. To už keď malo byť na smiech, muselo zato stáť, nielen slovo prehodiť.

Lebo to bola jedna hlavná jeho vlastnosť, že s každým hovoril priamo, skrátka a vždy vážne, lebo vždy mal plnú hlavu starostí, plánov a ruky plné práce. Len keď sa cítil medzi svojimi, počúval alebo hovoril aj sám do smiechu, nezaháľajúc ešte ani vtedy. On sa pritom nikdy nesmiel, jeho myseľ pracovala ešte aj vtedy na vážnych veciach, lebo nás obyčajne v tom najväčšom smiechu zarazil otázkou:

„Čože naráno? Akože si to spravíme? Kde začneme?“

A stará mati mu milvon razí dohovárala: „Ešte nevieš, či do rána dožiješ, a už sa staráš na pol roka napredok, čo budeme robiť.“

„Dobrý gazda má si myslieť, že bude sto rokov žiť a neprestávať na dnešku,“ odpovedal na to starý otec a ruky nikdy križom nezaložil. Ak to bolo v zime a že nebolo čo tam von na práci, doniesol si čo-to do izby. Už buď šindle strúhal, lebo zápory dlabal na dvere po záhradách, lebo hrable, kosiská popravoval, varešky vystruhoval a keby už vonkoncom nebol mal čo robiť, vytĺkal zo sekier a motýk staré poriská a osádzal nové.

Keď sa bravce chovaly, tri týždne pred zabíjačkou strúhal papečky do jaterníc, sušil, tĺkol d'umbier a korenie do klobás.

V neobyčajných dňoch konal i neobyčajné práce.

Tak na Štedrý deň dopoludnia sieval mak, popoludní, keď stará mati koláče piekla a ja som nádievku potajme koštoval, vzal hrču cesta opekancového a či bolo snehu do pása lebo vyššie, prebrodil všetky záhrady a natieral tým cestom stromy, aby dobre rodily.

Ako ukázala sa jar, ba ešte sotva sneh sišiel, už čo by ste ho boli uviazali, nebol by doma vydržal. Ak som ja nemohol, lebo nechcel ísť s ním, keď vše aj stará mať odhovárala, že nemáme v poli ešte čo robiť, nadal mi do „pilných, starostlivých gazdov“ — povalačov a šiel sám.

Kúštik chleba do kapsy, sekerku do ruky a už šiel. Povedľa neho verný jeho strážca-pes, s ním sa shováral, alebo ak zle robil, napríklad trávnik pre kravicu driapal, vadil ako s rozumným tvorom.

„Chyť ju, chyť,“ volal mu, keď pes počal do diery ňuchať, „prečo nejde do hory ryť?“ Ale ak počal driapať, už volal: „Radšej nechaj, ty ešte väčšiu škodu spravíš,“ a zachránil, čo pes vydriapal, skalky posbieral, „aby sa koscom na leto hladko kosilo“.

Po záhradách štepil, presádzal, opiloval, a ja, ak som nemal trpezlivosti vydržať do konca, pustil sa mi skoro do plaču, že vyjdú jeho mozole navnivoč u takého gazdu, čo vraj iba na to čaká, aby čím skôr slnko zašlo.

V lete — oj, a leto, to bol jeho svet! Ani nespával!

O deviatej sa prišlo s poľa, do desiatej riadil sa statok, potom sa šlo ľahnúť, ale plánom nebolo konca-kraja a starý otec pred polnocou málokedy dal nám zaspáť.

O tretej ráno už vstal a budil starú mater: „Nože hore, stará, mati, mati! Päť bude,“ zacigánil si na lačnô.

Stará mati vše na rovné nohy skočila s postele od ľaku, či by už ozaj toľko bolo hodín. Ale keď sa rozhliadla, dostal starý otec za „baláchanie“ „jazykovej“.

A to bolo dobre, lebo aby aj stará mati bola taká bývala, to by som ja bol musel iste oblečený, s kapsou na boku, s kosou na pleci a i tak ešte s otvorenými očima spávať, lebo sotvaže vstal, už mi privolával: „Gazda, gazda, rosa uschne, už si mal mať deväť radkov vyťatých.“

„Nepočúvaj, len ty ešte spi, iba tri budú,“ líhala si stará mať a „aj ty si ešte ľahni, kamže už poletíš?“ durdila sa na starého otca.

„Ale ja? Som ja nie taký hniliak ako dakto... Tak sa budete aj mať, aj ja s vami pre vás,“ a vyšiel von.

Dunko ho už čakal pri dverách a starý otec, div, že mu dobré ráno nezavinšoval, pustil ho do kuchyne a tak „gazda“, tak „gazda, verný opatrovník... a my sme sa už vyspali a tí sa tam ešte nemôžu“ —

„Mara, vstávaj!“ volal z pitvora dievke na povalu, — „gazdinie — pre ne všetko hynie“ a shováral sa ďalej so psom, že sme sa vše so starou materou v druhej izbe nazdali, že už dakto k nám prišiel a pravda, bolo už po spánku.

Ale jednak, kým sme vstali, bol už hodil dačo Dunkovi, on zapálil si do fajočky, nabral na seba potrebného riadu a už šli. Iba nám, nahnevaný, vše cez dvere dačo privolal, ale to bolo obyčajne také, ako keby nás bol na ražeň nastoknul a už sme vstávali a brali sa — ženy okolo statku a ja behom hnal som za ním.

A či bola nedeľa lebo sviatok, áno, dopoludnia do kostola, ale popoludní už ho mohol nikto doma nehľadať.

Keď mu stará mati dohovárala, že aj odpoľudnia patrí sa ísť do kostola, odpovedal jej, že len by sa ona toľko modlila ako on, že sa on všade modlí a vždy.

„Ty aj tak budeš iba driemať.“

A skutočne. Nevyspaly sa nikto do týždňa, tak keď už tá nedeľa prišla, to bolo ich: dievka na lavicu za pec a stará mati založila si okuliare s motúzom okolo hlavy, vzala do lona „Žiwot Swatých“,^[3] ale neprečítala tá pol strany, už jej oči kliply, oprela „Swatých“ i ruky na stolík v okne, a v izbe nebolo počuť iba dlhé odľukovanie, tlkot hodín, no a ešte ak mačka ostala v izbe, tá húdla im na peci uspávanku.

Ak ich dáka suseda lebo deti nezobudily, kým sa vyspaly, zvečeriťo sa, ale aby svedomie bolo na pokoji, ak už stará mati nevidela, dobehnúť si od hry po oľvrať, musel som sa prv vopchať do obľoka a „Žiwot“ toho-ktorého svätého dočítať. Pravda, čítal som len každý druhý-tretí riadok, podľa toho, aký bol životopis dlhý, čo som si nikdy nezabudol vopred pozrieť. Stará mati mojej novej väzbe svätých viet dlho neverila, ale pozdejšie prišla mi na fígel a k oľvraťu dostal som aj „mravné naučenie“, čili buchňat.

Prečo sme si nezapálili lampu? Ľa, keď olej darmo nedávajú, a „kto neprigazduje krajcjar, ten nepamätá, že babka k babce...“ tomu nás už dávno bol priučil starý otec, a u nás bol taký zvyk, že kým sa zemiaky neuvarily, svetlo sa nezažalo.

Sám vracal sa s poľa iba potme s plnou kapsou húb lebo dákeho ovocia, liečivých zelín, a kým sme šli spať, vyrozprával nám všetko, čo videl a skúsil odpoľudnia.

Rozprával podľa toho, v akom čase to bolo, že už zemiaky kvitnú, že ovocia chvalabohu ostalo, že je po lúkach tráva ešte dosť pekná, ale že tam a tam s kraja valasi vypásli, tam zase ženy vyžaly a v hore že mu chlapani bučka ako noha vyťali, akýsi paholok — „keby som ho bol dochytil...!“ — vyrezal vrchovec na bičisko.

Vidieť z toho, že pochodil všetko, čo bolo jeho.

My sme zatiaľ pripravovali huby, alebo pochutnávali si na ovocí.

„Hm, hotovô — keby čerešne v izbe riasťly, nebolo by väčších glezgov^[4] ako vy,“ domľúval nám dobrácky starý otec, celý šťastný, že sa uchodil a videl, čo mu božie požehnanie sľubuje, koľko a z čoho bude môcť odložiť „deťom mojim“, ako si nás, vnúčatá svoje menoval.

A tak to trvalo od jari do zimy.

Zimu starý otec nemal rád, a keď ženy achkaly, čo sa ony narobia, odsekol im hneď:

„Vyspíte sa na zimu pod praslicou lebo pri perí, ja vás budem obkurovať, že vám bude ako v raji. No, čože ešte chcete?“

A my sme sa museli zasmiať.

Nuž, myslím, že dostatočne vidíte i z toho, čo som povedal, že práca a len práca bola celý jeho život až do konca.

Postavy bol nízkej, ale svalovitej, čelo okrúhle. Zpod čiernej obrvy dobrácky zieralo dvoje malých modrých očí. Bradu si holil, fúzy strihal a i keď zomrel ako sedemdesiatšesťročný starec, mal ešte všetky zuby a iba na vrchhlave trocha zrednuté, ale predsa dosť tmavé vlasy.

Nikdy vraj nebol ťažšie chorým, ale porúbanín a všelijakých pamiatok od saní, vozov a čo ja viem, mal viac po tele, ako rokov. Bol smelým, podnikavým, a takému sa vždy skorej dačo ujde, ako tomu za pecou.

Často s nasadením života liezol po spílenom, ale zastavivšom sa strome, obťal mu haluze a tak ho povalil: „A čo sme mali robiť? Dívať sa naň?“ odôvodňoval svoju odvahu.

Ako starý baník a hutník spúšťal sa do dier, starých baní, len aby dali páni otvárať nové bane, začalo sa robiť, jeho „deťom bolo lepšie a svet mal zárobok“.

Ale svetom jeho bolo len predsa pole. Tam keď nemohol jeden deň, cítil sa ako v okovách. A keď vše musel doma byť, že snád' pršalo, lialo sa, nestačil vychodiť na priedom, či už a kde sa mračná trhajú. Ak dážď za deň, za dva neprestával, vyšiel von a vadil sa s „oblačníkmi“, čo už neprestávajú svet oblievať, a či to práve teraz musia, keď by slnka, tepla bolo najviac zapotreby.

Predstavoval si totiž vec tak, že Pán Boh je len akýmsi najvyšším správcom sveta, a že také podriadené úkoly, ako je dážď rozlievať, mráz robiť, sneh sypať, sveril druhým, neviem akým „oblačníkom“, ktorí vraj vše robia svetu napriek.

„A čože ešte teraz, syn môj, je už starý, ale kým bol mladším! — Veru sa to ani vypovedať nedá, čo sme sa my narobili, len aby vám, deťom našim, bolo lepšie a nemuseli ste tak z ničoho začínať, ako my. Iba čo on mal pár zlatých zgzdovaných a ja z tej služby voľačo,“ spomínala stará mať, keď som sa vše na predošlý ich život opytoval.

Oni obaja pochádzali z chudobných rodín, kde ničoho nebolo nadostač, iba detí zbytkom.

Starý otec často spomínal, keď sme čím pohľadali, ako im na večeru jeho mať drobné pečené zemiaky nie omastila, ale po tri-štyri rozčítavala.

A stará mať, sirota od rodu, už v ôsmom roku slúžila a zo služby si ju bral starý otec, a ani by ste neverili, akým podivným spôsobom. Keď sa tretí raz videli, už boli sobášení.

Rodina totiž, keď ho už mienili oženiť, vykonala mu na tretej dedine akúsi, vraj, staršiu vdovicu, ku ktorej by bol mal ísť na prístupky.

Šiel teda so svojím krstným otcom na priepačky.

Vdovica ich čakala, potom hostila, chválila sa, čo ona má (kravu, teľa, gruntu kus a dom), že krstný otec, keby nebol ženatým býval, bol by krstnému vdovicu aj tak predchytíl, a začínal reči, ako by len pýtať a krstného zaviazat'.

Ale nie tak starý otec.

Jemu sa zajedno nepáčila a potom pomyslel si: „Taká boháčka, ja nič nemám, ešte by mi to dakedy na oči vyhadzovala,“ a hľadel sa čím skorej vytratiť. Mihal naň, stúpál mu na nohu, aby vyšli povedať si slovo. Krstný otec však ani počuť. Len vykonať vdovicu a vykonať. Čo mal krstný robiť? Šepnul mu čosi do ucha, a už bol za dverami, že ho za dedinou počká.

Na dolnom konci oprel sa pri jednom dome o plot a čakal.

Vo dvorci behala s kadečím dievčica, vyspevujúc, že sa len tak ozývalo. Starý otec ju mimovoľne pozoroval a po chvíli aj oslovil: „Ako sa voláš, dievča? A či si gazdovská, a či slúžiš?“

„Zuzka. Čože chceš? Slúžim. Zkadeže si?“ odpovedalo so smiechom dievča.

„Ztade a ztade,“ a potom doložil: „Chcel by som sa oženiť, či by si šla? Ale okrem všetkého žartu.“

Dievča dalo sa do smiechu, vbehlo do izby a po chvíli vyšlo von i s gazdinou a gazdom, aj deti so smiechom vybehly, hoci ich i šťuchali starší nazad do pitvora.

„Nuž ved' teda pod' dnu, chlapče,“ ozval sa vraj gazda, keď starý otec klobúk nadvihol, „že ťa vidíme, kto si.“

„A čože by som nešiel,“ a vošli dnu.

Povedal, odkiaľ je, čo je, kde bol a čo chce a že mu veru Zuzka do oka padla ani sa nenazdal, a že ak by mala vôľu, že ju vezme za ženu.

Bolo vraj aj dost' smiechu, ale keď videli, že nemajú s dákyim podvodníkom do činenia, a keď starý otec poslal voľaktoré z detí ešte aj po krstného otca k vdovici a ten prišiel, sľúbilo sa dievča a o polštvrtu týždňa boli svoji.

Gazdovať začali tak na mále, že to nestojí ani za spomienku, lebo čo mali, minulo sa skoro všetko na veselie.

Ale Boh vytrvalú prácu jejich požehnával, a keď prvé dievča šlo do školy, mali už pol domu a ostredok.

Starý otec v lete robil šichtu: jeden týždeň na noc, druhý na deň a zo spánku vždy sa odtrhlo, a rozumel sa tesárčine i trocha kováčstvu a keď nešla v zime stavba, robil fajky drevienky a na ne všelijaké medené, spiežové klobúčiky a vytíkol aj tak dačo, ak by sa už ozaj iná práca nebola trafila.

Požehnal Boh ešte aj druhé, tretie dieťa a starý otec i so ženou tým usilovnejšie pracovali, aby si mohli dakedy deti svoje ako-tak zaopatríť.

Hospodárstvo pomaly rástlo, a keď dedo zomrel a starý otec obdržal od najstaršieho brata sedemdesiat zlatých v šajných^[5] výplatku z rodičovského, kúpili aj druhú polovicu domu a za uhospodárené peniažky prikupovalo sa poľa.

Starý otec počal byť váženým občanom a že vedel písať aj čítať, aj v počtoch sa vyznal, za pár rokov prešiel všetky obecné úrady od mladšieho prisažného až po salašného gazdu a richtára. Medzitým zomrelo im na osýpky dvoje mladších detí, tak zostalo nažive iba najstaršie dievča. To potom za pár čias vydali, ako najlepšie mohli zaopatrili a myslelo by sa, že si počali oddychovať.

Nie veru, práve naopak: vnúčať pribývalo, tým viac pracovali starí, už ozaj dost' starí rodičia.

„Čože sa im dostane po nás, keď sa my pominieme,“ hovorievali si často, keď nás skoro každým rokom pribývalo.

„Jeden-dvaja by len mali okolo čoho robiť (nepovedali „z čoho žiť“, lež „robiť“!), ale nie šestoria-osmoría,“ počul som ich podchvíľou opakovať, keď si ma najstaršieho a ešte štvrtého môjho brata vzali k sebe.

„Urobíme tak: ak sa ktorô bude chcieť učiť, naložíme, nech sa vyučí; druhých na remeslo a dievčatá sa len azda povydávajú, keď budú podarené, a budú mať aj toho gruntu po kúsku.“

Ale len ešte musíme prikúpiť.“

Takto rozumovali vše večerom.

A neodkladali s predsavzatím.

Iba v tomto pozmenili plán, že nás nedávali zrovna na remeslo, ale okúsili s každým školu.

„Čo aj nebude pánom, nebude mu škola jednak ku škode ani pri remesle.“

— Však — postoj!

Čo si predsavzali, nepreviedli zplna, pol úlohy odkázali rodičom. Daj, Bože, aby ju tak dokončili, ako bola započatá.

So starobou ubývalo i síl; ako by snád' to aj cítili, ale sa tým boli chceli ubrániť blížiacemu sa koncu, čo len slabnúce žily mohly, konali práce svoje vytrvale, verne až do konca.

Pre prácu boli zabudli osláviť dvadsaťpäťročie len práce a starostí plného, no jednak spokojného, ba šťastného svojho manželstva, a keby nie my, „ich deti“, neboli by sa ešte ani v päťdesiatom výročí pamätali na prácu a poctivosť, ktoré ich sviazaly tak mocnou páskou k spoločnému životu jedine pre dobro svojich detí, svojich vnúčat, ktoré tak vrúčne milovali, pre ich blaho nikdy sebe nedopriali ani jedla, ani oddychu, iba tej práce večnej, tá bola vždy len ich.

Najväčšou radosťou ich bolo, keď sme sa sišli, privinúť si nás k srdcu a radosťou zaplakať.

A taká bola iste aj bolesť, keď sme sa lúčili a oni nás vyprevádzali v mene božom jedného na vojenčinu, druhého do školy.

Ale neustávali, na duchu neklesali.

Len keď nadišla doba, že počali už hodne cítiť telesnú slabosť svoju, a starý otec snád' badal už, že sa blíži koniec, a že už tým dosavádnym poctivým spôsobom, prácou, toľko pre nás neusporí, koľko by chcel, počaly mu oživovať v pamäti poviestky o zakliatych zámkoch, Jánošíkových pokladoch a ja i s ním sme jeden dost' veľký kopec ďaleko v horách skopali do doliny a celé noci prečkali pri skalách, kde maly peniaze vyhárať.

No nenašli sme, iba ak starú podkovu, a nedočkali nikdy nič, ale nedalo mu to pokoja ani potom ešte, keď už nohy nijakovsky nevládaly do tých neschodných vrchov, a slabosť čím ďalej tým viac prikvačovala ho k domu.

„Ešte naostatok by som vám, deti moje, chcel urobiť pamiatku,“ a odsudzoval slabých hrdinov povestí, ktorí nešli k pokladom, ani keď ich „volalo“.

Konečne počal i v ľahšej práci vystávať, lebo počalo ho už zadúšať.

My sme mu už dávno prácu bránili, ale on až kým ho smrť nezmorila, nevedel sa na robotníkov dívať bez toho, žeby sa nebol púšťal do práce, ktorú vládal lebo nie.

Pol druha roka bránil sa smrti, a keď sme mu lekára chceli volať, pustil sa do plaču, že čo, načo mu ho chceme, že či je on chorý?

Ako sa šlo na pole, vymýšľali sme všeličo, aby ostal „dom opatrovať, žeby dakto neobkradol, lebo nepodpálil atď.“

„Spravíme aj bez teba, len ostaň,“ prosila ho stará mať, lebo večer potom domov bolo s ním ťažko.

Ale či sa zdržal?

Snáď sa ani nemohol. Ak nie pri raňajkách, napoludnie už bol iste medzi nami a nebolo konca-kraja spomienkam, ako on voľakedy — v noci šichta v hute a odtiaľ rovno iba zásteru shodil a kapsu prevesil — šiel kosiť, hrabať, drevo voziť; ako gazdovoľal pri salaši, ako v obci, a že by sa veru ešte ani teraz nezahanbil nikoho, len keby nohy vládaly, neletela hlava dopredku a dýchať dalo.

„Ale aby ste vedeli, že som ešte nie na zakopanie, daj sem tú kosu,“ popľul si dlane, vzal druhému z ruky kosu, ale sotva vyťal na kosisko, ustal, že si musel sadnúť a oddychovať.

No ani vtedy ešte nepriznal sa, že je vina na ňom, ale „kosa nanič“.

„Širšiu, širšiuže založ tú kopu; čože je to — a počkaj, ja potlačím,“ a musel som ho chcej-nechcej na kopu vyložiť a on tlačil — upádaním.

Potom od jesene do jari polihoval, ale len tak za pecou, nedajbože ho do postele vpraviť.

„Potom by som už nevstal, a ja ešte robiť chcem, čože ma nútite? Či už chcete, aby som zomrel?“

Do postele neľahol, až potom v lete.

Po Jáne^[6] začali sme kosiť v záhradách a on vynášal nám aspoň raňajky a do večera sa ani domov neobzrel, ale buď už bol okolo sena, alebo zvyšné kosy skúmal, ktorá by bola na jeho ruky.

Ale ani jedna sa mu nehodila, i šomral na ne, aj na tých remeselníkov, čo také ťažké kosy kujú.

„Veď moja bola ako páper a ostrá ako žihadlo, a toto ako by si cent vzal do rúk.“

Keď sme vyšli na lúky, bolo mu to už ďaleko, ale od rána do poludnia šiel, ak ho len stará mať na kľúč nezavrela, alebo nenechala otvorenú a kľúč neschovala, takže nemal čím dvere zavrieť, prišiel iste za nami a doniesol robotníkom dohánu a domácim po cigare.

Najväčšia bieda bola s ním už potom domov. To ak sme ho chceli za dňa domov dostať, musel som všetko tak nechať a ho naprosiť a už ako-tak prekabátiť a viesť domov. Ale chytiť ho a tak mu pomôcť, aba, to nie!

Že čo by som ho viedol? Že či je on vari opitý?! Že to len ožranov vodia popod pazuchu a nie, nie, on sa nedá. Tak, sto razí oddychujúc, došli sme pomaly domov.

Na odľahlé lúky sme ho už naskrze nechceli pripustiť, lebo ač ho celý svet poznal, predsa sme nechceli, aby nám niekde na lúke lebo na ceste zomrel.

Musela teda ostávať už rovnak slabá stará mať s ním doma.

Ale s tou, ak sa nikdy nepovadil, iste sa vtedy každý deň, alebo ju vyhánal, alebo ju spolu volal, alebo sám sa driapal na lúku a raz skutočne i došiel.

Vlastným očiam sme neverili, keď sa medzi nami objavil a o chvíľu za ním i najatá žena, ktorú poslala stará mať ho hľadať.

Odišla za dom do záhrady, a on za ten čas ušiel jej.

To bola už ale jeho posledná vychádzka na to jeho milé pole.

Tam si už začal podvečer pri skleničke s kosci pesničku:

„Ja som bača veľmi starý,

nedožijem do jari —“

Ale hlas mu uviazol a oči vyronily slzy. No chytrý si ich utrel a pretrhol spev: „Nie tú, veselšiu, chlapci,“ a začal sám:

„Čo si mám pre lásku srdce trápiť,

môžem ja mej milej prsteň vrátiť...“

A tak sa aj stalo, na druhý deň ho už vrátil.

Napožehnával sa nás, detí, a jednak i cudzích, ak by ho vraj už zajtra stará mati nepustila.

Ale jednak sľúbil sa, že príde, ujde.

No nedošiel, iba posol okolo poludnia, že „sú už tam, u Boha“.

Nasilu vpravili sme ho večer do postele. Ráno chcel vstávať s nami. Silou, vadou sme ho v nej udržali. Bránil sa, že či nám je už taký netrebný, že veď on ešte robiť bude, že ešte ta vládze, aspoň vody donesie, že či sa mu tak my, deti, odsluhujeme a okríkol nás, keď sme ho mimovoľne na ľavý bok ukladali, že ho preto kladieme na srdce, že ho chceme usmrtiť.

Bolože plaču, prosenia, kým sme ho prehovorili, že veď bohchráň, že si my ani zďaleka neprajeme, aby on umrel, len aby si oddýchol.

Ale nesmieril sa, kým sme mu nesľúbili, že ráno vezmeme ho sebou na lúku.

Tak utíchol a od radosti priviňoval si nás k sebe: „Deti, moje deti. Veď či ste už všetky zaopatrené, aby som ja zomrieť mohol? Nie ste. Aha, ešte Ďurko, Janko, Anička,“ a porátal všetkých malých, „čo tým ešte treba, to len ja viem.“

Cez noc dýchal už veľmi ťažko. K ránu zaspal, ak sa to môže spánkom menovať.

Práca v poli nedala sa odkladať, k tomu deň svitol pekný.

Vstali sme a odchádzajúc, tíško sme sa odberali od starého otca. Ale plač žien a detí prebral ho a my ledvy sme ho mohli prehovoriť, že sa len „nazatiaľ“ odberáme, „kým sa zase v poli sídeme“.

On sľúbil sa nám naisto, ač ho už veľmi zadúšalo.

„Zapálenie pľúc schytili...“

Zostala s ním stará mať, a keď videla, ako je, poslala ešte po kňaza.

„Tak len predsa už zomriem, a ja som sa ešte na lúku sľúbil.“

„Bude vám to posilnenie na cestu,“ lúčil sa kňaz a stará mať ho vyprevadila.

Starý otec uspokojil sa s odpoveďou a zdal sa tíško ležať, len ťažké vlny prs hovorily
vrátivšej sa starej materi, že je ešte život v nich.

Sadla si k jeho posteli a modlila sa.

Potom vstala a vyšla za dom do záhrady, že ho po chvíli zase príde kuknúť.

Ale tiež nemohla za minúta bez práce vydržať, i dala sa plieť hriadku. V myšlienkach pozabudla sa chvíľu dlhšie v záhrade. Keď sa behom vrátila do izby, našla už starého otca v posledných ťahoch naprostred izby upadnutého, len v spodných šatách, ale s kapsou na pleci a pri ňom sekerka.

Už dokonával, a kým stará mati zavolala najbližších susedov, starý otec umrel. —

A ešte nenariastla druhá tráva na jeho hrobe, už ho rozkopávali a nám nenadále položili k nebožkému, tiež tak pre dobro detí svojich len smrťou od práce vyrvanú, srdcom pravú, druhú matku našu.

Pre nás žili, pre nás pracovali a strádali bez oddychu až do konca, i nechže je obom ľahká slovenská zem.

Čítajte viac: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/547/Tajovsky_Do-konca/1#ixzz6yfbgODD4

DUŠAN DUŠEK PUKANCE A ZMRZLINA

Tatino má nový počítač. Aj píše. Budem spisovateľ: Počítač by už bol. Tatino je Marián. Igy mu raz povedal: „Ahoj, Marián, ja som pavián!“ Mama robí korektúry. Aj Brko. Všetko ako mama. Hovorí Igy: „Igorko, nemôžem sa s tebou hrať, toľko mám tých korektúr! Musím ich odniesť do vydavateľstva!“ Vlečie plný kufor kníh. Z izby do izby. V kuchyni sa mu vysypú. Zakrátko sa pýta: „Mami, čo žerie žeriav?“ Tatino nie je doma. Igy sa zamyslí: „Kde sa ten náš tatino trajdá?“ Vo dverách zaštrkoce kľúč. Brko zašušle: „Už sa dotrajdal!“ Mám po písaní. Aspoň na dnes. Tatino si sadne k počítaču. A ja budem čakať a čakať. Až zaspím.

Moja sestrička má pekné náušnice, no boli by jej na figu, keby nemala aj pekné uši. Má ich pekné. Malé a guľaté. Ako na hrnčekoch, z ktorých ráno pijeme kakao. Má pekný nos a pekné oči. Volá sa Bea. Má rada pukance. Mne sa toto jej meno nepáči, lebo ju nemôžem volať Beička. To je dosť blbé. Keby sa volala Lydka, mohol by som ju volať Lyduška, no takto jej musím hovoriť len Bea. Snažím sa to vyslovovať čo najmilšie, aby videla, ako ju mám rád.

Aj Igy je spisovateľ. Všetko ako ja. Začiatok už mám. Igy píše do zošita, až potom si to preukáva na disk, hrá sa, že rozmýšľa. Nadávam mu: „Ty kokso!“ Mama varí kakao. Brko jej vyznáva lásku: „Mami, ty si moja stará dobrá kráľovnička!“ Obliekam ho. Básni: „Banány rastú v Afrike, v zelovoci, na trhu a tak.“ Igy mu pre istotu vynadá: „Ty investor malý! „ Na mňa si netrúfa.

Predslov: tento príbeh sa bude odohrávať v Marseille. Hrdina tohto prípadu pre FBI sa bude volať Jean de Mauseli ktorý bude mať za úlohu zničiť nepriateľa Piera Masekyho. Nepriateľ obsadil ulicu do ktorej nemôže nikto vstúpiť a keď náhodou tak ho zastrelia.

Bea nosí pekné náušničky. Na to mama dá – je to jej dcéra. Ja som vraj otcov. Vždy, keď sa nenávidia a hádajú, mama zavolá Beu (tak rád by som ju volal Lyduška) k sebe, rozplače sa a odíde s ňou do susednej izby. Ja ostanem s otcov.

Fikus vyhnal nový list. Brko sa nad tým hlboko zamyslí: „Tento kvet sa nám ženie.“ Pokyvuje hlavou. Pozerá von oknom a rozmýšľa o šoférovaní: „Stlačím spojku a potom si to na neutrálne dobrzdím.“ Babke oznámi: „Stále musím chodiť do penzie. Aj ráno, aj naobed, aj večer.“ A mame: „Mami, vieš čo, ži si koľko chceš, mne je s tebou dobre.“ Igy zatiaľ píše. Bez čiarok. Všetko ako ja. No ja píšem s čiarkami.

Vonku napadol prašivý sneh. Neznášam Brkove rečičky. Dosype sa za mnou do postele a hneď spustí: „Predpokladám, že pomerne mi je dobre. V telke bol taký malý papagájik a volal sa že papoušek. Ty budeš akože spať a ja sa na teba zvalím ako bomboniéra.“ Vykrútim mu nos. Aj ruku. Aj nohu. Potom otravuje babku: „Babi, budeme sa hrať, že ty si bazén a my budeme do teba skákať.“ Niekedy sa strašne nudí. Pozerá von oknom. Skúma autá a premávku na ceste: „Naše auto chodí na špeciál, autobusy zase na superpyrín. Nevieť povedať penicilín, tak hovorím acylpyrín.“ Inokedy len tak tára: „Pretože aj napriek tomu, pravda, mami?“ Zíva: „Babi, ty budeš u nás spať každý deň jednu noc, dobre?“

Ináč mama nedá na nič. Akurát na pekné šaty. Aj za tie sa vždy Bey pýta, či je jej, či je dcéra? Hovorí, že ja som otcov. Ale ona s Beou že raz utečú.

Keď som bol malý, mali sme doma iba jedno rádio ktoré otec nosil do fabriky. Bol to malý tranzistorák. Otec pracoval vo fabrike v ktorej sa vyrábali kožené a poťahové látky. Mama nemala prácu tak bola doma. Čakala nás kým prídeme domov a dala nám výborné

jedlo. Väčšinou varila s vegetou. Nikdy som si neodpustil poznámku na rajčiakovú polievku. Napríklad: že je presolená. Mama mala ryšavé vlasy, ktoré si odfarbovala keď išla spať a podobne.

Brkove otázky: „Prečo nemá kredenc fúzy? Je stredné Slovensko, aj južné, aj západné. Je najviac Slovensk na svete?“ Alebo: „Nezmestíš sa do kože, mamička?“ Alebo: „To sa len tak hovorí, že Veľká noc, ale to bude deň, pravda? „ Alebo: „Všetko má svoj koniec, ale ľudský koniec je chrbát, však?“ Alebo: „Kedy bude zajtra? V nedeľu?“

Strašne sa s otcom hádajú. Niekedy mi nepomôže ani to, že si prostredníkom zapchám uši. A niekedy ich musím mať celkom otvorené, lebo držím Beu a hlasno jej niečo hovorím do ucha, aby nepočula, ako sa hádajú. Niekedy Bea plače len tak. Nechce povedať prečo. Rýchlo jej začnem veľmi nahlas niečo vraviť do ucha, kričím, až mám strach, že ohluchne. No neprestanem, kým sa nerozosmeje alebo aspoň neprestane plakať. Raz mi už aj povedala, či chcem, aby ohluchla. Tak sa pritom usmievala, že som to nevydržal a začal som jej robiť mŕtvu sojku. Tú má najradšej. Má rada aj medveďa a koníka. A pukance. Ale mŕtvu sojku má najradšej. To je, keď si sadnem na operadlo stoličky, zamávam rukami, zapípam a spadnem na zem. Sama vymyslela to dobré meno. Niekedy sa pritom aj buchnem, ale nevadí, niečo ešte vydržím.

Brko sa chváli Igyemu, že váži deväť hodín, ale ten ho nepočúva, asi dumá, ako by sa dostal k počítaču, vidím mu to na nose, ale tentoraz som ho predbehol, odpadlo nám vyučko. A tak sa Brko chváli mne: „Upratol som kuchyňu, ale ešte treba umyť dlážku, lebo sa po nej dá nahlas chodiť.“ Usmerňujem ho: „Odpál!“ Nadýchne sa: „Vážne?“ Ukazujem na dvere: „Chod' do detskej izby!“ Dá si ruky vbok: „Nejdem.“

Bea sa vie pekne smiať a pekne si čistí zuby. Je o dva roky mladšia, ale píše stokrát krajšie ako ja. Na rukách má zlaté chlčky. Ja nemám. Niekedy k nej vlezím do postele a potom sa strašne dlho rozprávame. Ale to len keď nie sú naši doma. Nesmiem zaspáť, lebo keby ma u nej našli, určite by ma zbili. Strašne radi sa rozprávame. Vždy sa máme o čom. Keď počujem, ako v zámke zaštrkoce kľúč, rýchlo vyskočím a ľahnem si do vlastnej postele. Obidvaja sa robíme, že spíme, no vtedy jej nemôžem kričať do ucha, keď sa hádajú. A hádajú sa stále. Už aj na ulici. Kde ich napadne. Nedá sa to vydržať. Ale Bea už neplače. Ani s bábikami sa nehrá. Včera sa zase pohádali na ulici. Otec nebol doma, pomaly bol večer, nešiel a nešiel, až sa mama zrazu rozhodla, že ideme za ním. Museli sme sa obliecť. V električke mala celkom žltú tvár. Bea ma potajomky chytila za ruku. Otca sme stretli neďaleko parku. Strašne sa hádali. Otec chcel ísť ďalej, mama ma posielala za ním a potom ma zase volala späť. Otec bol opilec. Aspoň mama to stále kričala: „Opilec! Opilec! „ Zase ma poslala za ním a zase ma zavolala späť. Chodil som medzi nimi ako vláčik. Okolo nás postávali ľudia, pozerali na otca a na mamu, niektorí sa smiali a volali: „Do toho!“ Mama ešte viac kričala. Nakoniec sme sa akosi dostali domov, no neprestali sa hádať, kým nezaspali. Aj ja som zaspal, ale už po chvíli som sa zobudil, lebo do mojej postele prišla malá Bea.

Brko mi oznamuje: „Igy už nepíše. Dal sa na futbal.“ A ďalej mi oznamuje: „Naša zem je susedových strecha.“ Ide za mamou: „Vysvetli mi, prečo na zlé škoda aj pomyslieť.“ Ďalší Brkov oznam: „Ja som babkin kľúčik.“ Alebo: „Umyl som si vlasy šampusom!“ Šklbe sa za vlasy: „Vyhodím si to z hlavy – a bude!“

Sedím tu a trasiem sa. Nevieam, či od zimy alebo od strachu. Dnes sme zase išli hľadať otca. Našli sme ho na tom istom mieste. Zase sa hádali. Nakoniec odišla Bea s mamou a ja s otcom. Keď sme prechádzali okolo hlbokkej jamy na našom sídlisku, oprel som sa z celej sily do otca a hrkol som ho tam. Rozbehol som sa domov. Otvoril som si svojím kľúčom, ktorý nosím na šnúrke okolo krku. Oblečený som si sadol do postele. Sedím tu a čakám na Beušku. Odteraz ju už ináč volať nebudem. Viem, že urobila to isté.

Vonku sneží. Brko má mums. Igy mu závidí. Nemusí ísť do škôlky. Včera si tam vymýšľal: „Mamička nás doma bije kladivom.“ Teraz si ju udobruje: „Obleč si okuliare, bude

ti zima.“ Pozoruje autá na ceste. Hlavu má zabalenú v plienke. Odprevádza ma k dverám.
Žobre: „Kúp mi na Ježiška pukance.“ Asi mu šibe. Popoludní, keď sa vraciam zo školy, vidím
ho stáť na balkóne – a počujem, ako kričí: „Dedo Mráz, Mikuláš, Ježiško, anjelici, kde ste?
Tu bývam, Prešovská dvanásť!“

Gabriela Futová: Poškoláci

Tak toto je naozaj riadny trapas! Ostať za trest po škole. Ja, najlepšia žiačka v ročníku. Tá krava Machová má musí nenávidieť. Ale prečo? Že sa mi darí? Že viem, čo chcem, a snažím sa? Nechať ma po škole za takú hlúposť. Dajsamivete, neskorý príchod na hodinu. Meškala som len dve minúty, žiaľ, učiteľka bola rýchlejšia. A úplne nezmyselne nekompromisná. Vraj: – pravidlá platia aj pre premiantov, Steinerová. Ostávaš po škole!

Neznášam ju. A neznášam aj celý poškolácky systém našej školy. Zaujímalo by ma, kto to vymyslel. Učítelia sa asi naozaj nudia, keď ich baví venovať sa popoludní extra poškolákom. Rozdelili si to teda múdro. Každému vyjdú maximálne dve služby v mesiaci. Ešte dnes ráno som si myslela, že tak im treba, vagabundom, ktorí ostávajú po škole pravidelne. A zrazu mám byť medzi nimi aj ja.

Triedu na to vybrali perfektnú. Priamo oproti zborovni, asi aby nikto nemal šancu utiecť. Keď som stláčala kľučku na dverách, oblieval ma pot. Ktovie, koľko ich tu dnes bude. A ako na mňa budú pozerat'...

Do triedy som vrazila so sklonenou hlavou. Nezrozumiteľne som čosi zamumlala, akože na pozdrav, a rýchlo som sa posadila do najvzdialenejšieho kúta.

– Hej! To je moje miesto! – ozval sa hlas nado mnou.

Dočerta! Zanáďavala som v duchu. Sadla som na miesto najväčšiemu chuligánovi zo školy.

Kolovali o ňom desné chýry. Že fajčí a pije, že je strašný bitkár a že dokonca kradne. Pomaly som zdvihla hlavu.

– Je tu niekde napísané tvoje meno? Nie je! Tak sa netvár, že ti to tu patrí! – odsekla som dúfajúc, že môj hlas znie sebaisto.

– Meno tu síce nemám, – škľabil sa Ksicht, – ale všetci vedia, že tu sedávam ja. Ale vieš čo? Že som džentlmen, sadnem si vedľa seba. Pokojne si tu sed'. Ksicht sa usadil vedľa mňa.

– Nemáš niečo na jedenie? Ešte som neobedoval?

Pohrdavo som sa k nemu otočila chrptom. S takýmto tu sa nemienim vôbec baviť. Jednu hodinu vydržím a potom, potom už nikdy viac!

– Čau, Silva! – vykrikoval Ksicht, – kde ťa čapli dnes?

– Na prváckom vecku, – odpovedala čudesne zmaľovaná osoba. Deviatkačka, ktorej sa boja aj naši chalani.

– Ti už načisto šibe, – poznamenal Ksicht. – Vypaľovať si pri tých drobcoch. Veď tí ťa nabonzujú ako prví!

– Náhodou boli zlatí, jeden si dokonca aj potiahol.

– Ty si fakt už dočista vygumovaná.

– Hlavne, že ty si Einstein!

– Bony dnes nepríde?

– Viem ja? Nejakou sekal dobrotu, myslím, že ho trochu prikvačil foter, stopol mu vreckové, či čo.

Do triedy vošli ďalšie tri osoby. Snažila som sa nepozerať ich smerom, vytiahla som knihu a snažila sa čítať. Nahlúplé rozhovory ostatných ma však vyrušovali. Rozoberali všeličo, krčmu na sídlisku, nákupné centrum, predavačky v trafikách a hlavne sobotňajšiu diskotéku. bola tam zvláštna zostava, dvaja piataci, tri šiestačky, traja deviataci, dve neidentifikované osoby a ja.

– Stačilo, stačilo! – hlas Machovej zahrnel hneď vo dverách. – Vážení, vytiahnite si zošity.

Napíšete mi sloh, forma rôzna, téma...

– Ale veď vy neučíte slovenčinu! – ozval sa Ksicht.

– Máš s tým problém? Ak ti to prekáža, môžem ťa vyskúšať včerajšiu látku z dejepisu, dokonca môžem tvoju odpoveď normálne klasifikovať!

– Žiadny problém, – zdvihol Ksicht obe ruky. – Len som bol zvedavý.

– Téma: vplyv histórie na náš život.

– Mňa minulosť nezaujíma, podstatný je dnešok, – zahundrala Zmaľovaná.

Vytiahla som z tašky zošit na slovenčinu, otvorila ho zozadu a začala písať. So slohmi nemám problém, a hoci ma dejepis nebaví, v hlave sa mi okamžite vyrojil nápad. Kozmetika. Dnes sa do módy vracajú kozmetické prípravky založené na rovnakých prostriedkoch ako kedysi. Med, bylinky, plody zeme... Téma sa písala takmer sama.

– Si dobrá, – ozval sa Ksicht. – Ešte som ani nezapol pero a ty už máš pol strany. Nechcela by si to zmáknúť aj za mňa?

– Nechcela! – odvrkla som pohľadovo. Ďalej som usilovne písala. Machová sa prechádzala pomedzi lavice, tu a tam sa pri niekom pristavila. Samozrejme, ani jednu zastávku nenechala bez komentára, čo ma dosť vyrušovalo. Keď som o dvadsať minút skončila, odložila som pero do peračníka a so zošitom v ruke som sa pobrala k učiteľke.

– Mám to hotové, – položila som zošit na stôl.

– Sadni si na miesto, – Machová mi nevenovala ani pohľad.

– Nemohla by som už odísť? Mám ešte povinnosti. Úlohu som dokončila.

– O tom, či si ju dokončila, rozhodujem ja. Povedala som, sadni si na miesto! – jej zvýšený hlas ma donútil zahryznúť si do jazyka. Obrátila som sa, že poslúchnem, ale pocit, že mi krivdí, ma nepustil.

– Pani učiteľka, o hodinu mi začína angličtina na jazykovej škole. Všetky veci mám doma, ak tu ostanem, nestihnem to.

Poškoláci už dávno prestali písať. Namiesto toho sledovali môj slovný duel s Machovou. Cítila som, že sa začínam červenat.

– To si si mala rozmyslieť, keď si sa po zvonení tárala po chodbe!

– Ale...

– Dost! „Povedala som, sadni si! Budeš tu do konca ako všetci ostatní!

– Nechcem sa do toho miešať, – ozvať sa Ksicht, – ale keď to má napísané, aký má zmysel, že tu bude s nami sedieť?

– Ak sa do toho nechceš miešať, tak sa nemiešaj! Si posledný, koho názor ma zaujíma! Machová vytiahla diár a čosi si doň zapísala.

– Steinerová, mala by si sa naučiť ovládať, – ozvala sa Machová posmešne. – Nezabúdaj, kde sa nachádzaš. V škole, stále si v škole. Zajtra sem prídeš zas!

– Čože? – vykrikla som, ale rýchlo som sa ovládla. Zlostne som si zahryzla do pery, až to riadne zaboľelo. V ústach som zacítila krv. S hrmotom som sa posadila na miesto a s prekríženými rukami som až do konca hodiny nasupene čušala. V hlave mi vírila kopa myšlienok. Predstavovala som si rôzne spôsoby vraždy Machovej. Žiaľ, som zbabelec, neznášam akčné scény ani bitky a už vôbec nie pohľad na krv. Moje predstavy stále končili pred použitím zbrane, pästí či iných smrtonosných nástrojov. Pokúsila som sa predstaviť si zaucho, ktoré by si zaslúžil Ksicht. Jediným svetielkom zajtrajšieho otrasného popoludnia bol fakt, že nás nebude strážiť Machová.

Ani nestrážila. Rad vyšiel na matikára, ktorý nám nadiktoval príklady a zmizol v kabinete. Aby som sa vyhla Ksichtovi, sadla som si do prvej lavice do radu pri dverách. Trochu hlúpa pozícia, keďže každý, kto prišiel, moju prítomnosť patrične okomentoval.

– Neverím vlastným očiam! – rozkrikoval sa Mastný vlas. – Zostúpila k nám hviezda jasná!

Tvárila som sa, že nič nepočujem. Mám sa cítiť hlúpo len preto, že som iná ako oni? Že

nevyhľadávam problémy, že sa rada učím, že mám najlepšie známky z ročníka?

– Hviezda jasná sa s nami nebaví... – poznamenala Zmaľovaná. – Včera ju Machová riadne utrela. Sklonila som hlavu ešte nižšie a snažila sa rátať. X rovná sa...

– Počuj, keď si už tu, mohla by si nám tie príklady dať opísať. Ušetriš nám tým značnú námahu! Mastný vlas sa rozrehotal, akoby povedal neviem ako dobrý vtip.

– Dobrý nápad, Riki, – ozval sa Ksicht. – Aspoň uvidíme, či je hviezda namyslená...

Nepovedala som ani slovo. Dorátala som posledné zadanie, zaklapla pero a popísaný papier som hodina na lavicu za sebou. Triedou sa ozval uznanlivý piskot. Z tašky som vytiahla knihu a pustila sa do čítania. Moja veľkorysosť zabrala. Poškoláci usilovne opisovali a viac si ma nevšímali. Presne o toto mi išlo. O ich hlúpe reči som totiž nemala absolútne žiadny záujem.

Tretí raz som sa do triedy poškolákov dostala omylom. Teda nebol to tak presný omyl, skôr machová jednoznačne využila príležitosť, ako ma opäť ponížiť. Triedna ma počas hodiny poslala do zborovne po triednu knihu. Keď som ju niesla v rukách, neodolala som a nazrela dovnútra. Svoje známy som poznala, ale tak či tak, chcela som ich vidieť na vlastné oči v klasifikačnom zozname. Čo čert nechcel, zapozerala som sa tak, že som nechtiac vrazila práve do tejto neznášanlivej učiteľky.

Peter Karpinský: Adela, neopováž sa !

Peter Karpinský - Adela, neopováž sa!

– Do...

– Adela, neopováž sa!

– Ale ja som to nechcela povedať nahlas. Nadávala som len pre seba a nahlas som chcela povedať, že do pitvora. A to sa môže.

– Nemôže! Nezabúdaj, že zhrešiť sa dá aj myšlienkami. – Rehoľná sestra Agáta prísne zodvihla ukazovák.

Adela sa zamračila, odula spodnú peru ako vždy, keď sa hnevala, a špičkou nohy začala kopat' do kameňa, ktorý vytrčal zo zeme.

– Adela, prestaň! Zničíš si topánky.

Adela podráždene odfúkla, ale kopat' do kameňa prestala.

– Teraz choď dovnútra a premýšľaj o tom, čo som ti dnes ráno povedala!

Adela sa nechotne otočila na päte a vošla do domu, v ktorom býva už tri mesiace spolu so svojimi dvoma bratmi.

Dom je žltý a trochu pripomína zámoček. Pri vchode totiž stoja kamenné stĺpy podopierajúce trojuholníkovú striešku, na ktorej sú nakreslení tučnučkí bieli anjelici. Adele sa dom nepáči, lebo vyzerá tak babsky a ona nemá rada babské veci. Keď jej minule chceli rehoľné sestry do kostola obliecť sukňu, začala jačať, škriabať a hrýzť, až jej napokon dovolili nechať si nohavice.

Adela vošla do domu a hneď v hale narazila na Lukáša. Mala s ním ešte nevybavené účty, preto chcela posmešne vykriknúť: – Lukáš, zadok mi ukáž!, ale vedela, že sestra Agáta kráča za ňou, a tak naňho iba ukázala prstom a palcom si prešla po hrdle.

Lukáša nemá rada. Je v dome zo všetkých detí najstarší. Má svoju bandu a menším deťom robí zle. To však Adelu netrápi, lebo na ňu si nikdy netrúfol, ale raz ho prichytila, ako si robí srandu z jej najmladšieho brata.

Malý Miško, hoci má už päť rokov, rozpráva tak zle, že mu vôbec nie je rozumieť. Niekedy iba Adela vie, čo chce povedať. Deti sa mu za to posmievajú, a hlavne Lukáš. Minule mu kázal, aby si prstami chytil jazyk a povedal slovo automaticky. Keď to Miško urobil, Lukáš sa začal rehoť a každému vykladal, že Miško povedal, že auto má cicky. Keby ju vtedy sestra Klára od Lukáša neodtrhla, rozbila by mu hubu a on by teraz rozprával rovnako nezrozumiteľne ako Miško.

Za to, že sa pobila s Lukášom, nsmela týždeň hrať futbal a to ju naštvalo ešte viac. Adela veľmi rada hráva futbal. Je schopná kopat' do lopty aj celý deň. Sestra Agáta síce tvrdí, že sa to pre dievča nehodí, no Adela na to nedbá. Stále vymýšľa nové futbalové finty a plánuje zápasy. Aj teraz, keď sedí sama v izbe a má premýšľať o raňajších výčitkách sestry Agáty, myslí na futbal: Za domom je veľká záhrada, na ktorej sa dá perfektne hrať. Bolo by to však ešte lepšie, keby odtiaľ odpratali lavičky a tú smiešnu jaskynku, na ktorú musia dávať pozor, aby k nej nezaletela lopta. Jaskynka stojí vzadu pri plote a rehoľné sestry si ju samy pozliepali z veľkých kameňov. Vnútri je socha Panenky Márie, ktorá v noci svieti.

Jaskynka je taká vysoká, že keď sa na ňu Adela vyškriabe, dovidí až k činžiaku, kde kedysi bývali. Museli však odtiaľ odísť, lebo mama prestala brať lieky, začala rozbíjať taniere a cez

balkón vyhadzovala von všetlíjaké veci. Tetky, ktoré potom prišli do ich bytu, povedali, že už nie je schopná starať sa o svoje deti. To bola samozrejme blbosť, lebo o všetkých sa dokázala postarať Adela. O Miška, o Milana aj o mamu, keď jej bolo zle. Tie tetky ju však vôbec nepočúvali, hoci im povedala, že sú kravy. S oboma bratmi ju prestáhovali do tohto hnusného žltého domu, ktorý Adela neznáša.

Druhému jej bratovi Milanovi sa tu však páči. Hovorí, že tu lepšie varia a nemusí jesť každý deň rožky s maslom ako doma. Dokonca si tu našiel aj frajerku. Silvu. Ani tú Adela nemá rada. So Silvou býva Adela v jednej izbe. Spočiatku bola Silva fajn. Adela vôbec neprekážalo, že o Silve všetci hovoria, že je polocigánka, no raz sa stalo, že sa Adela v noci pocikala.

Stávalo sa to síce často, ale Adela sa vždy zobudila skôr a upravila posteľ tak, aby si to nik nevšimol. V to ráno však zaspala a Silva videla, že má mokré pyžamo. Adela jej vtedy priložila päšť pod bradu a povedala, že ak o tom niekomu cekne, tak ju zabije. Odvtedy Silvu nemá rada, aj keď je bratova frajerka.

Nemá rada ani sestru Agátu, pretože je stará, čudne smrdí, stále Adele niečo zakazuje a ak ju neposlúchne, tak na ňu kričí.

Sestru Kláru však rada má. Sestra Klára je mladá a nie je oblečená v čiernom habite ako ostatné rehoľné sestry, ale v sivom a hlavu má prikrytú bielou šatkou. Niekedy s nimi hrá aj futbal. Adela síce vraví, že sestra Klára kope do lopty ako baba, ale aj tak ju má rada. Možno i preto, že sestra Klára nikomu nepovedala, že sa Adela pobila s Lukášom. Chvíľu sa na Adelu asi hnevala, lebo sa s ňou nerozprávala, ale aj tak ju neprezradila. Sestre Agáte to požaloval Lukáš. Sestra Klára s deťmi chodíva aj na prechádzky do mesta a niekedy im dokonca kúpi zmrzlinu.

Do mesta Adela chodí rada, neznáša však, keď musí ísť do kostola. Je tam zima a strašne sa tam nudí. Keď chce niekomu niečo povedať, sestra Agáta ju vždy okríkne, aby bola ticho.

Doma nemusela nikdy chodiť do kostola, hoci niekedy večer, keď sa mama cítila dobre, sa všetci štyria spolu modlili Anjeličku, môj strážničku.

Adela si svojho strážneho anjela vždy predstavovala ako Schwarzeneggera s puškou cez plece a s granátmi za opaskom a nie ako blondínu v nočnej košeli a s krídlami, akú majú v izbe zavesenú nad Silvinou posteľou. Ako by taký babský anjel mohol niekoho ochrániť?

Adela sa rozhodla, že keď vyrastie, aj ona bude strážnym anjelom. Skúsenosti na to už má.

Ochraňuje predsa oboch svojich bratov a predtým aj mamu. Minule o tom povedala sestre Kláre. Sestra Klára sa usmiala a vysvetlila jej, že je to síce pekné, ale že anjeli musia byť dobrí, nesmú nikomu ubližovať a hlavne nesmú rozčuľovať sestru Agátu.

Adela sa nad tým zamyslela. To bude ťažké, ale môže začať aspoň tým, že Lukášovi zatiaľ nerozbije hubu a so Silvou sa začne opäť kamarátiť.

Spokojná s dnešným premýšľaním vyšla z izby, ale vo dverách sa potkla o prah.

– Do... –

– Adela, neopováž sa!

Čitateľské dielne (eTwinning projekt)
8. slovenský zborník čitateľských dielní

Súkromná základná škola DIDACTICUS, Palackého Košice 14

Názov poviedky : Veľkou lyžicou

Autor : Martin Kukučín

zdroje : https://zlatyfond.sme.sk/dielo/108/Kukucin_Velkou-lyzicou/1

Čitateľská dieľňa SUPERTÍM

Pozorne si prečítaj poviedku Veľkou lyžicou od Martina Kukučina. Prečítaj si informácie o jeho živote (prezentácia).

Zapoj sa do quizziz o autorovi a doplň heslo - odpovedz na otázky o autorovi.

<https://quizizz.com/admin/quiz/60be24f679d6ae001b7f9819>

alebo joinmyquiz :

heslo : 764991

1. Vysvetli, prečo sa poviedka nazýva Z teplého hniezda.

.....
.....

2. Vymysli iný názov poviedky.

.....
.....

3. Predstav si, že sa Maťko Rafikovie zatúlal do 21. storočia a je tvojím spolužiakom.

Aj v škole si vyberá budúce štúdium a neskôr povolanie. Aké budúce povolanie by si mu poradil/a?

.....
.....
.....

Slovníček :

Nahrad' staršie pojmy v texte synonymami. Môžeš si pomôcť slovníkom/internetom.

- a. pantalóny :
- b. švábka
- c. ukradomky
- d. kmotra
- e. vrstovnica
- f. vypraviť na remeslo

- g. merinda
- h. tanistra
- i. armarijka

V stručnosti opíš, aké rady dávajú dedinčania Maťkovi pri odchode do služby.

.....
.....
.....
.....

Odpovedz na otázky :

Od textu som mal/a očakávania

.....
.....
.....

Najviac sa mi na texte páčilo

.....
.....
.....

Pokladám za zaujímavé

.....
.....
.....

V texte by som zmenil/a

.....
.....
.....

Najviac mi bola sympatická postava

.....
.....
.....

Najmenej mi bola sympatická postava

.....
.....
.....

Text hodnotím (škála 1 - 10, 1 - najmenej sa mi páči, 10 - páči sa mi najviac)

8. slovanský zborník čitateľských dielní
Súkromná základná škola DIDACTICUS, Palackého 14, Košice 04011

Jozef Gregor Tajovský : Do konca
Tím Historici

Prečítaj si poviedku na stránke. : https://zlatyfond.sme.sk/dielo/547/Tajovsky_Do-konca/1

Na stránke e-twinning nájdeš stručné informácie vo forme prezentácie k životu autora.

Odpovedaj na otázky k textu :

1. Prečo sa poviedka nazýva Do konca ?

.....
.....
.....

2. Komu bola venovaná?

.....
.....

3. Charakterizuj starého otca. Aké mal vlastnosti?

.....
.....
.....
.....

4. Aký mal vnuk vzťah k starým rodičom?

.....
.....
.....
.....

5. Vypíš aspoň tri činnosti, ktorým sa venoval starý otec.

.....
.....

Výskumný tím
(Práca v skupine)

Píšeš na papier (A4), pracuješ v skupine. Každý má svoju prácu, prezentuješ v skupine a pred všetkými. Na zároveň sa vyberie najlepšie pracujúca skupina.

1. Jazykovedec :

Vypíš príklady na všetky typy slovných druhov (podstatné mená, prídavné mená...).

Uveď príklady na rôzne typy viet. Vypíš príklad na priamu reč.

2. Literárny kritik :

Prečítaj si text a vypíš plusy a mínusy diela - všimaj si pritom, aké sú postavy, aké slová autor využíva, či je text zaujímavý a pútavý. Svoje tvrdenia vysvetli.

3. Literárny vedec -

Nájdí všetky dostupné informácie k spisovateľovi a jeho tvorbe - aký bol jeho život, aké diela napísal, k akému literárnemu smeru ho zaraďujeme.

Informácie zapíš.

4. Učiteľ

Prečítaj si informácie dostupné o autorovi, vysvetli ich čo najpútavejšie žiakom a zostav kvíz cez quizziz (10 otázok) o tvorbe a živote autora.

5. Šéfredaktor

Vedieš časopis, ktorý by bol venovaný osobnosti J. Gregora Tajovského.

Zhromažďuj zaujímavosti o jeho živote, fotografie a vytvor zaujímavý nadpis k článku o jeho tvorbe.

8. slovanský zborník čitateľských dielní
Súkromná základná škola DIDACTICUS, Palackého 14, Košice

Čitateľská dielňa DIDACTICUS BORCI

Dušan Dušek :

Poviedková zbierka Kufor na sny

poviedka : Pukance a zmrzlina

Prečítaj si poviedku Pukance a zmrzlina zo zbierky Kufor na sny. Preštuduj si materiály o slovenskej poviedke a autorovi.

Otázky o autorovi sú vložené do online kvízu

<https://quizizz.com/admin/quiz/609a26e7575990001b4cc9d1>

alebo joinmyquiz, kód : 586450

1. Predstav si, že máš doma kufor na sny podľa názvu rovnomennej poviedkovej zbierky. Čo všetko by v kufri bolo? Vezmi si papier A4 a nakresli si vlastný kufor na sny (môže to byť aj plagát).

.....
.....
.....

2. Pracuješ v dvojiciach : redaktor - spisovateľ. Redaktor si pripraví 5 - 7 otázok o poviedke, ktoré položí spisovateľovi. Spisovateľ odpovedá čo najvtipnejšie. Na záver interview prednesieš triede. Spoločne vyberte, ktoré interview je najlepšie.

.....
.....
.....
.....

3. Vytvor pútavú záložku do knihy, ktorá by presne vystihovala poviedku.

Mala by obsahovať nasledujúce údaje :

- autor, názov poviedky, názov knihy, postavy, dve - tri informácie o poviedke (o čom text je). Použi aj farebný papier, fixky atď, aby záložka vyzerala čo najpútavejšie.

.....

.....

Odpovedz na otázky z textu :

1. Ktorá z postáv má rada pukance ?
2. Ako sa volá postava otca?
3. Aké povolanie vykonáva mama ?
4. Ako sa volajú súrodenci hlavnej postavy?
5. Ako sa volá ulica, na ktorej býva rodina?
6. Čím by chcel byť v budúcnosti Igi?
7. Čím si Brko umyl hlavu?
8. Aké zviera najčastejšie napodobňuje hlavná postava?
9. Čo by chcel Brko ako vianočný darček?
10. Prečo sa rodičia hádajú?

.....

Vlastný záver :

Zahraj sa na spisovateľa a dotvor si vlastný záver. Prezentuj ho pred svojimi spolužiakmi.

.....

.....

.....

.....

.....

8. slovanský zborník čitateľských dielní

(Projekt e-twinning)

Súkromná základná škola DIDACTICUS, Palackého 14, 04011 Košice

Gabriela Futová : Poškoláci

Pozorne si prečítaj poviedku súčasnej autorky pre deti a mládež Gabriely Futovej, Poškoláci.

Na stránke learningapps nájdeš jednoduchú hru “Obesenec”, ktorá sa týka tohto textu.

Vyskúšaj si ju na dostupnom linku :

<https://learningapps.org/display?v=pro4g5s4521>

Odpovedz na otázky :

1. Bol/a si už niekedy po škole? Ako to prebiehalo?

.....
.....
.....

2. Ako fungoval poškolácky systém ?

.....
.....

3. Ako sa previnila jednotkárka Šárka?

.....
.....

4. Ktorá učiteľka je najmenej obľúbená a prečo?

.....
.....

5. Čo by si poradil dnešným poškolákom?

.....
.....

6. Koľkokrát zostala Šárka v príbehu po škole?

.....
.....

Nájdi a vypíš z textu slangové slová .

.....
.....
.....

Dráma

Zahraj sa na postavy z príbehu (Riki - Mastný vlas, Ksicht, Silva, Šárka, Machová).

Hodnotenie poviedky

Zakrúžkuj (výborne - veľmi dobre - dobre - slabo - zle).

Ako sa ti čítal príbeh?

Pre koho je príbeh určený?

Ktorá postáv sa ti najviac páčila a prečo? Ktorá najmenej?

.....
.....

Je niečo, čo sa ti na poviedke nepáčilo? Popíš, ako by si to zmenil/a.

.....
.....
.....

Prečítal/a by si si ešte nejaké dielo od spisovateľky?

.....
.....

Predstav si, že knihu propaguješ na významnom festivale. Odporuč ju budúcim čitateľom.

Napríklad zaujímavý príbeh, skvelé postavy ...

Vezmi si papier formát A4 a zapíš svoje odporúčania.

.....
.....
.....
.....
.....

8. slovanský zborník čitateľských dielní
eTwinning projekt
Súkromná základná škola DIDACTICUS, Palackého 14, Košice 04011

Peter Karpinský : Adela, neopováž sa !

Pozorne si prečítaj priloženú poviedku. Nájdi na internete 7 informácií o autorovi - život, tvorba, diela - a vypíš ich.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Dokonči vety podľa informácií, ktoré sa nachádzajú v texte.

1. Dom je žltý a trochu pripomína
2. Adele sa dom nepáči, lebo
3. V hale domu Adela narazila na
4. Ako sa správala Adelina mama ?Čo myslíš, prečo?
5. Adela nemá rada sestru Agátu, pretože
6. Adela si svojho strážneho anjela predstavuje ako
7. Adela neznáša, keď musí
8. Ako sa volajú Adelini súrodenci ?
9. Najprísnejšia rehoľná sestra sa volá

10. Aké má Adela záujmy?

Tvorivá úloha č. 1 :

Zahraj sa na výtvarníka a navrhni čo najzaujímavejšiu obálku. Porovnaj svoju prácu medzi ostatnými v skupine a spolužiakmi. Prilož k dokumentom najkrajšiu prácu.

Tvorivá úloha č. 2

Vymysli pre Adelin nedokončený príbeh koniec. Svoj návrh môžeš rozpísať alebo nakresliť.

Paddlet :

Na linku paddletu nájdeš otázky k príbehu. Vyjadri svoj stručný názor.

Link : <https://padlet.com/168pgabrisova/cvjbbu7tf8e0hhi6>

Tvorivá úloha č. 3 :

Adela je celkom svojská postava. Vytvor nový, zaujímavý príbeh. Vyber si príbeh, v ktorom bude :

miesto : vaša škola/školský výlet/ZOO

postavy : Adela, učiteľ, slon, Harry Potter, obľúbený spolužiak

predmety : okuliare, majonéza, kanoe.

Do príbehu - 10 - 15 riadkov - vlož priamu reč.

POSLEDNÍ SOUD

Karel Čapek

Pověstný, mnohonásobný, několika zatykači a celou armádou četníků i detektivů stíhaný vrah Kugler prohlásil, že ho nedostanou, a také ho nedostali, aspoň živého ne. Poslední, vcelku devátý jeho vražedný kousek byl, že zastřelil četníka, který ho chtěl zatknout. Četníka sice skolil, ale sám dostal sedm kulí, z nichž tři byly naprosto smrtelné. Tím zdánlivě unikl pozemské spravedlnosti. Jeho smrt přišla tak rychle, že ani neměl času pocítit obzvláštní bolest. Když jeho duše opustila tělo, mohla užasnout nad podivnostmi onoho světa, světa mimo prostor, šerého a nekonečně pustého, ale neužasla. Člověk, který byl v žaláři i v Americe, považuje onen svět prostě za nové prostředí, v němž se s trochou statečnosti protluče jako kdekoli jinde. Konečně nadešel Kuglerovi nevyhnutelný Poslední Soud. Poněvadž v nebi je věčně stav výjimečný, přišel před Senát, a nikoliv před Porotu, jak by byl dle svých skutků snad očekával. Soudní síň byla zařízena prostě, tak jako na zemi; z důvodů, jež záhy nahlédnete, scházel tam kříž, u kterého přísahají svědkové. Soudcové byli tři, vesměs staří, zasloužilí radové přísných a omrzelých tváří. Formality byly poněkud nudné: Kugler Ferdinand, bez zaměstnání, narozený toho a toho dne, zemřel... Tu se ukázalo, že Kugler nezná datum své smrti; viděl hned, že toto opomenutí mu v očích soudu škodí, i zatvrdil se. “Čím se dáváte vinen,” ptal se předseda. “Ničím,” řekl Kugler zarytě. “Přiveďte svědka,” vzdychl předseda. 114 Proti Kuglerovi usedl mohutný, přímo neobyčejně veliký stařec, oděný modrým pláštěm, posetým zlatými hvězdami; při jeho příchodu soudcové vstali, a vstal i Kugler, proti své vůli, okouzlen. Teprve když stařec se posadil, usedl soud znovu. “Svědku,” počal předseda, “Bože Vševědoucí, tento Poslední Senát vás povolal, abyste podal svědectví ve věci Kuglera Ferdinanda. Jsa Nejvyšš Pravdomluvný, nemusíte přísahat. Žádáme vás jenom v zájmu líčení, abyste se držel věci a neodbočoval do podrobností, jež nemají nezákonné povahy. A vy, Kuglere, neskákejte svědkovi do řeči. Ví vše, zbytečně byste zapíral. Prosím pana svědka, aby vypovídal.” To řka, opřel se předseda lokty pohodlně o stůl a sňal zlaté brýle, patrně připraven na delší řeč svědkovu. Nejstarší votant se uvelebil k spaní. Zapisující anděl otevřel knihu života. Svědek Bůh lehce odkašlal a počal: “Ano, Kugler Ferdinand. Ferdinand Kugler, syn továrního úředníka, byl odmalička zkažené dítě; ty kluku, ty ses nazlobil! Maminku měl strašně rád, ale styděl se to dát najevo; proto byl vzpurný a neposlušný. Pamatuješ se, jak jsi kousl tatínka do palce, když ti chtěl natlouci, že jsi kradl růže v notářově zahradě?” “To byly růže pro berních Irmu,” vzpomínal Kugler. “Já vím,” řekl Bůh. “Bylo jí tehdy sedm let. A že nevíš, co se s ní potom stalo?” “Nevím.” “Vdala se, vzala si Oskara, syna továrníkova; nakazil ji a při potratu zemřela. Pamatuješ se na Rudu Zárubova?” “Co se s ním stalo?” “Ten se dal, člověče, k námořníkům a zahynul v Bombaji. Vy dva jste byli nejhorší kluci v celém městě. Kugler Ferdinand kradl už ve svém desátém roce a lhal napořád; chodil do špatné společnosti, jako byl opilec a žebrák Dlabola, se kterým se dělil o své jídlo.” Soudce pokynul rukou, to že snad sem nepatří; ale Kugler sám se ptal ostýchavě: “A... co se stalo s jeho dcerou?” 115 “S Mařkou?” řekl Bůh. “Ta se docela spustila. Ve čtrnácti se prodávala, ve dvaceti zemřela a vzpomněla na tebe v agónii

smrti. Ve čtrnácti letech ses opíjel a utíkal jsi z domova. Tvůj otec se utrápil hořem a tvá matka si vyplakala oči; zneuctil jsi svůj dům, a tvá sestřička, tvá hezká sestra Martička, nenašla ženicha, který by pro ni přišel do domu zlodějova. Žije ještě v samotě a chudobě, uštvaná drobnými výdělky, kterými ji milosrdní lidé zraňují.” “Co dělá zrovna teď?” “Zrovna teď je u Vlčků v krámě a kupuje nitě, aby šila do setmění. Pamatuješ se na ten krám? Koupil sis tam jednu skleněnou duhovou kuličku, to ti bylo šest let; a hned první den jsi kuličku ztratil a ne a ne ji nalézt. Pamatuješ se; jaks tehdy brečel vztekem a lítostí?” “Kam se to tenkrát zakutálela?” ptal se Kugler dychtivě. “Ale do odtoku pod okapem. Vždyť, člověče, tam leží doposud, a je už tomu třicet let. Zrovna teď na zemi prší a skleněná kulička se otřásá v chladné, zurčící vodě.” Kugler sklonil hlavu překonán. Ale předseda nasadil si brýle a řekl mírně: “Svědku, musíme přejít k věci. Vraždil obžalovaný?” Bůh svědek potřásl hlavou. “Devět lidí zabil. Prvního člověka ve rvačce. Zato se zkazil v kriminále. Druhá byla nevěrná milá. Za to byl odsouzen k smrti a utekl. Třetí byl stařec, kterého oloupil. Čtvrtý byl noční hlídač.” “Ten zemřel?” vykřikl Kugler. “Zemřel po třech dnech,” řekl Bůh, “v hrozných bolestech a nechal po sobě šest dětí. Pátý a šestý člověk byli dva staří manželé; ubil je sekerou a našel jen šestnáct korun, zatímco měli schováno přes dvacet tisíc.” Kugler vyskočil: “Prosím vás, kdepak?” “Ve slavníku,” řekl Bůh. “V plátěném pytlíčku pod slavníkem, kde skrývali své peníze vydřené lichvou a lakotou. Sedmého člověka zabil v Americe; byl to přistěhovalec, krajan, bezradný jako dítě.” “Tak ve slavníku to bylo,” šeptal Kugler užasle.

116 “Ano,” pokračoval svědek. “Osmý člověk, to byl chodec, který se mu namátl do cesty, když ho honili. Tehdy měl zánět okostice a šílel bolestí. Člověče, tys mnoho zkusil. Poslední pak byl četník, kterého skolil, právě než umřel.” “Proč vraždil?” tázal se předseda. “Jako jiní lidé,” odpovídal Bůh; “ze zloby, z chtivosti peněz, s rozvahou i nahodile, někdy s rozkoší a jindy z nutnosti. Byl štědrý a někdy pomáhal lidem. Byl hodný k ženám, měl rád zvířata a držel své slovo. Mám uvést jeho dobré skutky?” “Děkuji,” řekl předseda, “není třeba. Obžalovaný, máte co říci k svému obhájení?” “Ne,” pravil Kugler lhostejně; neboť teď už mu bylo všechno jedno. “Soud se odebere k poradě,” prohlásil předseda, a tři radové se vzdálili. Bůh i Kugler zůstali v soudní síni. “Kdo to jsou?” ptal se Kugler, ukazuje hlavou za odcházejícími. “Lidé jako ty,” řekl Bůh. “Byli na světě soudci, a tož soudí i tady.” Kugler si hryzl prsty. “Myslil jsem... totiž, nestaral jsem se o to, ale... čekal bych, že budete soudit vy, jakožto... jakožto...” “Jakožto Bůh,” dokončil veliký stařec. “Ale to je právě to, víš? Protože všechno vím, nemohu vůbec soudit. To přece nejde. Že nevíš, Kuglere, kdo tě tentokrát udal?” “Nevím,” řekl Kugler překvapen. “Lucka, sklepnice; udala tě ze žárlivosti.” “Promiňte,” osmělil se Kugler, “ale vy jste zapomněl říci, že jsem zastřelil v Chicagu toho ničemu Teddyho.” “Ale kdepak,” namítl Bůh, “ten se z toho vylízal a je živ doposud. Já vím, že je udavač; ale on je, člověče, jinak dobrák a hrozně má rád děti. Jen si nemysli, že někdo je tak docela ničema.” “Proč vlastně vy... proč ty, Bože, nesoudíš sám?” tázal se Kugler zamyšleně. “Protože všechno vím. Kdyby soudcové všechno, ale naprosto všechno věděli, nemohli by také soudit; jen by všemu rozuměli, až 117 by je z toho srdce bolelo. Jakkak bych já tě mohl soudit? Soudce ví jenom o tvých zločinech; ale já vím o tobě všechno. Všechno, Kuglere. A proto tě nemohu soudit.” “A proč tedy soudí... ti lidé... i na nebi?” “Protože člověk patří

člověku. Já jsem, jak vidíš, jenom svědek; ale o trestu, víš, o trestu rozhodují lidé – i na nebi. Věř mi, Kuglere, je to v pořádku; lidé si nezasluhují jiné spravedlnosti než lidské.” V té chvíli vrátil se soud od porady a předseda Posledního Senátu přednesl silným hlasem: “Kugler Ferdinand odsuzuje se pro devětkrát opakovaný zločin vraždy úkladné, zabití a loupeže, pro přečin revertence, pro neoprávněné nošení zbraně a pro krádež růží k doživotnímu trestu pekla. Trest nastoupí ihned. Prosím, nyní další případ. Je tu obžalovaný Machát František?”

-čtenářská dílna Dinoteamu® pro Didacticus borci-
PRACOVNÍ LIST

1. Pečlivě si přečti povídku - Poslední soud od Karla Čapka
2. Odpověz na otázky, tak, že následující odpovědi formuj jako dopis, vymysli si jméno, kterému budeš psát:
 - Kdo byl/a hlavní postava?
 - Jak si ji představuješ? (můžeš nakreslit obrázek)
 - Zaujala tě některá část? Proč ano, proč ne?
3. Jaká je zápleтка?
4. Jak sis představoval/a, že příběh dopadne?
5. Jak dopadl příběh?
6. Jaké jsou vedlejší postavy?
7. ohodnoť povídku
/★★★★★

NEJDRAŽŠÍ VE STŘEDNÍ EVROPĚ

Ota Pavel

Moje maminka strašně toužila jet před válkou do Itálie. Nechtěla ani tak vidět Michelangelovy sochy a obrazy Leonarda da Vinci, jako si přála vykoupat se v teplém moři. Protože maminka pocházela ze Dříně u Kladna, kde byl jen ubohý kachní rybníček, pokrytý hustým zeleným žabincem, a nikdy toho koupání jako malá holka neužila. A tak se

vždycky zjara ptávala tatínka:

„Leoušku, pojedeme letos?“

Můj tatínek Leo obvykle odvětil, že právě letos nemáme dost peněz, a dokazoval, že podle jeho názoru je to na Berounce u Křivokláta o moc lepší. Můj tatínek měl totiž daleko jiná starosti. V popředí jeho zájmů stál obchod a ryby. V obojím neuvěřitelně vynikal, rybám však dával přednost a to byla věčná škoda pro naši rodinu a také pro švédskou firmu Elektrolux, kde dělal obchodního cestujícího s ledničkami a vysavači. Častokrát se přímo vytratil z obchodní cesty a našli ho obvykle na Berounce, jak chytá se svým nejlepším přítelem převozníkem Karlem Proškem štiky na okouny.

Ta jeho láska k rybám vyvrcholila rozhodnutím, že zakoupí pro naši rodinu rybník i s kapry. Budeme mít nejen vlastní kapry, ale ještě na nich při výlovu vyděláme spousty peněz. Maminka se dívala na celý podnik skepticky a upozorňovala tatínka, aby se do toho nepouštěl, že to není jeho branže. Ale příliš neprotestovala, tatínek při takové příležitosti obvykle dost křičel, jenom nakonec poznamenala, jestli bychom za ty peníze neměli raději jet do Itálie. Tatínek ani nepromluvil, jenom na ni vrhl odmítavý pohled. Byl totiž přesvědčen, že rozumí obchodu líp než maminka a všichni její křesťanští příbuzní dohromady. V tomto pohledu byla obsažena tisíciletá moudrost předků a také holá skutečnost, že za ty peníze, co kapři vynesou, budeme moci jet do Itálie i s celým příbuzenstvem. Musím podotknout, že toho se maminka obávala nejvíc.

A tak tatínek sháněl rybník. Měl o tom svou představu hluboké, jímavé duše. Rybník obklopený nakloněnými vrbami, sem tam srdcovitý stulík se žlutými kalichy květů a ve vodě prosluněné paprsky plavou kapři jak telata. Za touto představou tatínek přímo letěl jako včela za pylem. Projel kus české země, ale takový rybník na prodej nenacházel.

Až v Kročehlavech za ním přišel jeho známý, pan doktor Václavík, veliký, silný chlap, pod nosem fousky. Pan doktor povídal tatínkovi, jenž měl tehdy bůhvíproč titul inspektora:

7

„Pane inspektore, nechtěl byste si koupit moje ryby?“ V tatínkovi hrklo:

„Co by to stálo, pane doktore?“

Pan doktor:

„Deset tisíc. Přinesu vám účet, abyste viděl, kolik jsem dal před lety za malé kapry. Pochopitelně, že od té doby značně vyrostli. Však uvidíte.“

Tatínek na to:

„Vám já věřím, pane doktore.“

A pan doktor:

„Pojďte, aspoň vám ukážu, jací jsou tam kapři.“ A jak šli, tak už po cestě mého tatínka napadla předtucha, že to bude ono. Bylo to to známé neselhávající tušení, které mu už napřed říkalo, kde prodá ledničku a kde vysavač a kde je to marné zvonit anebo klepat. Tak jako cítil na dálku dobrý obchod, tak vnímal tentokrát svůj vyvolený rybník a v něm bachraté kapry.

Zastavili se na hrázi a pan doktor Václavík nechal tatínka pokochat se tím pohledem. Rozkládal se tu nevelký obdélníkový rybník, po stranách světle zelené vrby smáčely své proutí v klidné vodě a sem tam ležel na hladině stulík se žlutými květy. Tatínek

pozvzdychl a jeho přítel, pan doktor Václavík, pronesl významně: „A teď ty kapři.“

Vytáhl z kapsy žemli. Rozlomil ji a půlku vhodil ke hrázi. Pan doktor se jistě usmíval a tatínek nespouštěl ze žemle oči. Najednou se prolomila hladina, objevilo se žluté velké tělo a obrovitá tlama udělala chlamst! A žemle zmizela. Tatínek záupěl:

„Prokrista, ten má aspoň pět kilo.“

A pan doktor řekl významně:

„Šest.“

A tím to bylo hotovo. Tatínek zajel domů pro všechny naše úspory a maminka se mohla utěšovat, že máme rybník s vlastními kapry. Rybník měl jedinou nevýhodu, byl od Prahy daleko. Od toho dne však tatínek často zářil, občas se nepřítomně usmíval a maminka říkala, že je zase duchem u kaprů v Kročehlavech. Maminka měla pro tatínkovy slabosti vždycky pochopení a tak taky přistupovala na nekonečné rozhovory o tom, jak asi kapři rostou. Tatínek si mnul ruce a říkal mamince:

„Hermínko, majlant na nich vyděláme, majlant.“

Já nevěděl, co je to majlant, ale muselo to být něco krásného a velkého, protože tatínek se blaženě usmíval a hladil maminku po rukou.

8

Blížil se podzim a s ním výlov našeho prvního rybníka. Naše rodina, a hlavně tatínek, se chystala na ten den jak na veliký svátek. Tatínek si vzal u své firmy Elektrolux volno – pan ředitel se ptal: „Zas na ryby? Zas na ryby? To vás zahubí, pane inspektor,“ – a maminka si pořídila zvlášť k této příležitosti slušivý kabát z koverkotu. Maminka musela pozvat své švagry dělníky, pořizky Karla Kopřivu a Karla Hrůzu. Dostali přesný úkol: budou hlídat na hrázi, aby vylovené kapry nikdo neukradl. Přijeli k rybníku i s rodinami. Můj tatínek zjednal na výlov rybníka rybáře z povolání pana Stehlíka ze Smíchova. Ten přijel s osmi muži, oblečenými od hlavy až k patě v gumových oblecích. Pan Stehlík, silný, starý a zkušený člověk, si potpěl na pořádek. To, co se rozvinulo na hrázi toho idylického rybníka s vrbami a stulíky, se spíše podobalo vojenskému tažení proti neznámému nepříteli. Na hrázi stály dvě pětítunky značky „PRAGA“, na nich kyslíkové bomby a sudy „lejty“ na převoz kaprů. Po hrázi se pohybovali tiše gumoví muži a rozkládali sítě.

Z rybníka vytékala voda a tatínek v předtuše značných výdělků za prodané kapry, které přislíbil závodu Vaňha, častoval hosty. Ke svačině teplé vuřty, housky. A dvě basy piva.

Na oběd se šlo do restaurace k Nejedlému. Po dalším pivu nálada stoupala. Jen tatínek nic nepil, on na pití nikdy nebyl. Ve tři hodiny odpoledne byly na hrázi už stovky diváků a v rybníce zbylo jen málo vody.

Pan Stehlík dal povel k útoku. Jeden rybář zatroubil na zlatou trumpetu a začali zatahovat. Síť se prohnula do velkého oblouku a korky se nesly jako kachýnky po hladině. Pan Stehlík udělal rozkazy a gumoví panácci podobní loutkám na drátku pohybovali rukama sem a tam. Napětí v hledišti stoupalo, jak se blížilo rozuzlení.

Prostor s kapry se už zúžil na maličký okruh. Na hladině se v těchto okamžicích mělo už ukázat vlnění a vření od ryb, ale nic se neobjevovalo. A tatínek, jenž tenhle rybářský úkaz znal, bledl a na čele mu vyrůstaly kapky potu.

Rybáři zmenšovali okruh, až se korky dostaly ze všech stran k sobě. V síti zřejmě nic nebylo. A přece! Na rozhraní bláta a vody se něco plácalo. Pan Stehlík to zručně nabral do podběráku a zdvihl do výše. Kapr! A jaký kapr! Tatínek kapra poznal, zaúpěl a hráz propukla v ohromný řehot. Všichni se tenkrát smáli kromě mé maminky a mého tatínka.

Maminka tu ostudu musela nést zvlášť těžce, na Dříně dlouho žila,

9

ale Kročehlavy byly její rodné město. Tiskla nás k sobě a šeptala: „My děti ubohý. Kdybyste věděly, jakého máte tatínka!“ Tatínek zatím seběhl k rybníku, stál nad rybou lapající po vzduchu a prohlížel si ji, jako by poprvé v životě viděl kapra. Pan doktor Václavík nelhal, kapr měl hodně přes šest kilo, od té doby, co tatínek koupil rybník, značně ztloustl.

Tatínek se pak hnul k vile pana doktora Václavíka, rozhodnut vyřídit celou záležitost boxerským způsobem, tak jak to viděl u pana Františka Nekolného.

Otevřela mu služka:

„Pan doktor odjel s milostivou paní na dovolenou do Itálie.“ „To jeli za mé peníze. A do Itálie!“

K večeri jsme ten den měli kapra. Maminka s tatínkem přirozeně nemluvila, a jenom když tatínek furiantsky prohlásil: „Když jsme ho zaplatili, tak si ho, děti, taky sníme,“ maminka dosti vztekale podotkla, že i pro soukmenovce tatínka, pana Rothschilda, by to byla zřejmě drahá večeře. A

v tom měla zřejmě pravdu. Byl to pravděpodobně nejdražší kapr nejen v Československu, ale v celé střední Evropě. Přišel mého tatínka i s výdaji za výlov rybníka na rovných jedenáct a půl tisíce a za ty peníze bychom měli – jak na závěr večere podotkla maminka – živé lososy dovážené přímo z Kanady.

Tatínka tenkrát přešel vztek a k panu doktoru Václavíkovi stran boxerského zápasu nešel.

Utekla řada let. Tatínek v nich prodával ledničky a vysavače a jezdil rybařit na Berounku.

Jednou zase seděl ve své kanceláři v Konviktské ulici, když někdo zaklepal, tatínek řekl: „Jen dál!“ a vešel – pan doktor Václavík. Tatínek v tu ránu zrudl, chtěl ho začít mlátit, ale pak se uklidnil. Potom si tatínek uvědomil, že pan doktor už nemá knírek. Pan doktor šveholil:

„Pane inspektore, pane inspektore, jak se máte? Takovou dobu jsme se neviděli.“

Tatínek chtěl říci, že se měl výborně, protože pořád jedl ty kapry, co mu pan doktor prodal, ale neřekl nic. Něco mu šeptalo, aby počkal, že všechno teprve přijde. Z pana doktora Václavíka vylezlo, že by jeho manželka chtěla ledničku.

„Přišel jsem za vámi, pane inspektore, vím, že nám nejlíp poradíte,

10

vždyť jste z našeho kraje.“

A usmál se na tatínka.

„Samozřejmě, pane doktore, je to moje branže,“ zašveholil tatínek a vychrlil na pana doktora: „Doporučuji vám typ GV, systém Platr-Munters s mramorovou deskou nahoře, cena deset tisíc tři sta padesát korun.“

Pan doktor Václavík neměl ani páru o zázračném systému Platr-Munters, ale horlivě přikyvoval. Tatínek mu lednici pak šel ukázat a pan doktor byl náramně spokojený, nejvíc se mu zamlouvala ta mramorová deska nahoře. Tatínek ho pak vzal k sobě

do kanceláře, nabídl mu koňak, náramně se bavili, pan doktor Václavík vyprávěl, kdo se rozvedl, kdo oženil, kdo narodil a kdo zemřel v Kročehlavech, a tatínek mu vykládal židovské anekdoty o panu Khonovi a panu Ábelesovi. Když už měl pan doktor špičku po tom koňaku, tatínek mu slíbil, že firma sama dopraví lednici do tří dnů do Kročehlav, ale zaplatit se musí hned. Pan doktor na to, že tolik peněz u sebe nemá, ale zajede do banky. Vrátil se za hodinu, zaplatil tatínkovi ledničku a tatínek mu dal potvrzení.

Po odchodu pana doktora zavolał tatínek skladníka Škvora: „Máš tam vyřazenou starou lednici?“

„Jedna se tu ještě najde.“

A tak ji tatínek dal panu lakýrníku Kučerovi nalakovat a přikázal, aby z ní vyndali vnitřek, takže z lednice vznikla jenom prázdná bedna. Navrch dal dát originál ambaláž a nálepky MADE IN SWEDEN a pomyslel znovu s lítostí na to, že ten rybník v Kročehlavech také napohled tak krásně vypadal, obklopen vrbami a pokrytý žlutými stulíky. A aby pan doktor Václavík neměl bolest tak přeukrutnou, dal tatínek přibalit k bedně tu mramorovou desku, co se panu doktorovi tolik líbila.

Ledničku poslali do Kročehlav.

Pan doktor Václavík si zavolał z Libušína montéra Beznosku, aby stroj zapojil. A montér prý utekl a volal zděšeně, že s tím nechce mít nic společného.

Pan doktor Václavík okamžitě telefonoval tatínkovi a křičel: „Pane inspektore, ta lednice nemá vnitřek. Vždyť jste mi poslal bednu. Králíkárnu už mám! Tu nepotřebuju!“

Tatínek na to řekl:

„Jo, pane doktore, to se nenechá nic dělat. To je jako s tím rybníkem.

11

Ten taky neměl vnitřek a jinak vypadal moc hezky.“ A položil sluchátko.

Pan doktor Václavík si to tenkrát nejel vyřídit do Prahy s tatínkem boxerským způsobem, ani tatínka nežaloval. Ale museli mít u Václavíků asi smutný večer, stejně jako my po výlovu toho rybníka. Vždyť pan doktor Václavík koupil nejdražší bednu na králíky nejen v Čechách, ale v celé střední Evropě.

8. slovanský sborník čtenářských dílen

Základní škola Václava Havla, Poděbrady, Na Valech 45/II, okres Nymburk

Čtenářská dílna týmu SUPER čtyřka pro tým Mišky

- 1) Pozorně si přečtete povídku - NEJDRAŽŠÍ VE STŘEDNÍ EVROPĚ od Oty Pavla
- 2) Zamyslete se a popřemýšlejte o postavách, které se v povídce objevily. [ZDE](#) doplňte informace, které o postavách víte.
- 3) Vezměte si papír A5 a zamyslete se. Poté napište dopis/pohled hlavní postavě, na co byste se ho zeptali, co byste na jeho místě udělali jinak.
- 4) Odpovězte na otázky.

PRACOVNÍ LIST

1. Kam chtěla jet maminka před válkou na dovolenou?
2. Přiřaď k sobě části vět, které se v povídce objevily.

tatínek letěl za představou	starou lednici
maminka pocházela z	10 tisíc za jeho ryby
pan doktor si řekl tatínkovi o	jako včela za pytlem
tatínek doktorovi prodal	Dříně u Kladna

3. Jak se jmenovaly postavy v povídce?
 - 1) maminka -
 - 2) tatínek -
 - 3) pan doktor -
4. Vyber si postavu z povídky, která tě zaujala a popiš ji, aniž bys použil/a její/ho jméno. Stručně.

O MĚKKÉM SRDCI PANÍ RUSKY

Jan Neruda

Velš Josef, kupec, byl z nejzámožnějších obchodníků malostranských. Myslím, že měl v krámě svém vůbec vše, co plodí Indie i Afrika, od sladkého dřeva a pálené slonové kosti na leštidlo až k zlatému prášku. Také byl jeho krám na náměstí po celý den jak by nabil. Pan Velš byl v krámě celý den, vyjímaje v neděli čas velkých služeb božích v chrámě svatého Víta a pak dobu některých velkých parád, jež měly pražské sbory měštanské, neboť pan Velš byl ostrostřelec, první setnina, první tlupa, třetí muž vždy od pana lajtnanta Nedomy vpravo. V krámě byl by rád obsloužil všechny přicházející sám, ač měl tu dva mládence a dva učedníky, a koho nemohl obsloužit, pozdravil, zakýval, usmál se. Pan Velš usmíval se vlastně pořád, v krámě, na ulici, v kostele, všude, obchodní úsměv byl se mu vryl v lícní svaly a nemohl již z nich ven. Milá figurka, nevelký, tlustý, s hlavičkou stále se potřásající a s tím úsměvem. V krámě v placaté čepici a s koženou kupeckou zástěrou, na ulici v dlouhatánském modrém kabátě se zlatými knoflíky a v baňatém cylindru. Měl jsem jistou titěrnou představu o panu Velši. V domácnosti jeho nebyl jsem za jeho živobytí nikdy, ale kdykoli jsem si ho myslil, jak vypadá as doma, byl obraz vždy stejný: pan Velš sedí bez čepice, ale v zástěře u stolu, před nim stojí talíř kouřící se polívky, loket má pan Velš opřený o stůl a ruka drží nabranou lžici uprostřed mezi talířem a úsměvnými ústy, a tak tu sedí Jakoby vytesán a lžice se nehne ani sem, ani tam. Hloupá představa, to vím.

Ale v době, kdy naše povídka počíná - dne 3. května 184* o 4. hodině odpoledni -, nebyl pan Velš už ani živ. Ležel nad krámem v prvním patře, v parádním svém pokoji a v krásné truhle. Víko nebylo ještě přikryto - pan Velš usmíval se ještě po smrti a při zatlačených očích.

Na čtvrtou hodinu určen byl funus. Umrličí vůz, takzvaný "třapcový", stál již na náměstí před domem. Také tu stála setnina měštanských ostrostřelců i s hudbou.

Parádní pokoj byl skoro plný, samé malostranské honorace. To se vědělo, že mikulášský pan farář s asistencí přijde trochu později, jakož bylo obyčejem u každého váženějšího souseda, aby se neřeklo, že se s ním pospíchá z brány ven. V pokoji bylo dusno. Odpolední slunce sem pralo a lámalo se ve velkých zrcadlech, velké voskové svíce kolem katafalku plály žlutě a čadily, horký vzduch byl nasycen čadem, zápachem čerstvě lakované černé truhly a tříštěk pod mrtvolou, snad také již zápachem z mrtvolky. Panovalo ticho, lidé jen šeptali. Plačících nebylo, nezůstavitl pan Velš bližších příbuzných a vzdálenější říkají vždy: "Jen kdybych se moh vyplakat - ale nemám slz, kdyby mně to srdce utrhlo." - "Ano, ano, to je ale tím horší."

Ted' vstoupila do pokoje paní Ruska. Vdova po nebožtíkovi Rusovi, hostinském v zahradě Gráfovské, kde bývaly nejkrásnější kanonýrské bály. Poněvadž do toho vlastně nikomu nic není, podotknu zde jen mimochodem, co se vyprávělo o ovdovění paní Rusky. Tenkrát byla u každého dělostřeleckého pluku zvláštní setnina bombardérů, mladí, buclatí hoši, krev a mlíko. Tu setninu prý pan Rus naprosto nenáviděl, prý nějak kvůli své ženušce, a jednou ho strašně proto zbili. Ale jak praveno, nikomu do toho nic není. Paní Ruska jedla vdoví

chléb svůj již na pětmečítma let, žila bezdětna v domě svém na Selském trhu, a kdyby se byl někdo zeptal, co pořád dělá, bylo by se odpovědělo: Chodí na funusy.

Paní Ruska se protlačila až ku katafalku. Padesátnice, ale statná paní nadprostřední výšky. Z ramenou ji splývala hedvábná černá mantila, černý, světle zelenými stuhami ozdobený čepec vroubil její kulatou a upřímnou tvář. Hnědé její oči zahleděly se do tváře nebožtíkovy. Zatrhlo jí to obličejem, rty se jí začly chvít, bohaté slzy vyhrkly. Těžce zaštkala.

Utřela si bílým šátkem rychle oči i ústa. Teď pohlédla na sousedky vpravo a vlevo. Vlevo stála voskářka paní Hirtová a modlila se z knížky. Vpravo stála nějaká slušně oblečená panička, kterou paní Ruska neznala; byla-li, jak se podobalo, z Prahy, musila být odněkud za vodou. Oslovila ji, to se rozumí, že po německu, neboť v národním ohledu byla Malá Strana tenkrát skutečně levou Prahou.

"Dej mu pánbůh věčnou slávu," pravila paní Ruska, "jako by byl živ tu leží a usmívá se," a zase stírala řinoucí se slzy. "šel a nechal nás tu - nechal tu také všecku svou zámožnost - smrt je zlodějka, je."

Neznámá paní neodpovídala.

"Jednou jsem byla také na židovském pohřbu," pokračovala pološeptem paní Ruska, "ale to není hezké. Všechna zrcadla jsou zavěšena, aby prý neviděli mrtvolu, ať se obrátí kam chtějí. Takhle je to líp, nebožtíka v truhle je vidět pěkně ze všech stran - já bych řekla, že ta truhla stojí dvacet zlatých v stříbře, to je krása! Ale zasloužil si jí, dobrák, jako by se na nás i z toho zrcadla usmíval. Pranic ho smrt nezměnila, jen trochu ho natáhla - jako by byl živ, že?"

"Já pana Velše zaživa neznala," mínila cizí panička.

"Ne? O já, já tuze dobře. Ještě co svobodného, a také ženu jeho ještě co svobodnou, dej ji pánbůh nebe! Vidím ji jako dnes, když měli svatbu, - plakala od božího rána - prosím, plakat celý den, když má člověk devět let už s mužským známost! Hloupé, ne? Ten si na ni vyčekal, devět let, moh radš čekat ještě devětkrát devět. Ta byla! Povídám, protivná byla. Ze všech byla nejrozumnější a nejkrásnější a hospodářství nerozuměla žádná jako ona; na trhu se smlouvala hodinu o grešli, při prádle upřela chudé podělkyni vždycky nějakou putnu vody a děvečky se u ní nikdy nenajedly. A Velš, ten měl lázně! Měla jsem dvě děvečky po sobě od nich a vím všecko. Minutu neměl pokoje. Že prý je jenom proto pořádný, že se jí bojí, a že prý jí jen proto neodmlouvá, aby se zlobila tím více. Víte, ona byla, jak říkáme, romantická, a chtěla, aby ji celý svět litoval. Pořád si naříkala, jak ji muž trýzní. Kdyby ji byl muž ze zlosti otrávil, byla by bývala ráda, a kdyby se byl muž sám oběsil, taky, alespoň by ji svět litoval."

Paní Ruska pohlédla zas k neznámé své sousedce. Ale neznámá tu víc nestála. V ohni svém nebyla paní Ruska ani zpozorovala, že sousedka její zapaluje se v tváři vždy víc a víc a že uprostřed její řeči odstoupila od ní. Nyní rozmlouvala neznámá v pozadí pokoje se suchým panem Uhmühlem, oficiálem u zemské účtárny, příbuzným pana Velše.

Paní Ruska zahleděla se zas na němou tvář nebožtíkovy. Zase se jí začly rty pozachvívat, slza jí vyprýštěla z oka.

"Nebožák," pravila hezky nahlas k voskářce paní Hirtové, "ale on je na všechno trest boží, na všechno. Vždyť on také nebyl poctivý, nechme to! Kdyby si byl vzal chudou Tonda, s kterou měl přec dítě -"

"Zdráva v májové noci na koštěti přijela?" zasípalo to hlasitě za ní a kostnatá ruka mužská položila se jí na rameno. Všichni přítomní trhli sebou a hleděli na paní Rusku a pana Uhmühla, který se teď postavil před ní. Natáhnul ruku ke dveřím a velel svým sípavým, ale pronikavým hlasem: "Ven!"

"Copak je tam!" tázal se ode dveří druhý pan Uhmühl, tehdejší malostranský policejní komisař. Holá kostra, suchan jako jeho bratr.

"Tady ta čarodějnice se sem vetřela a pomlouvá mrtvé. Má jazyk jako meč."

"Tedy ji bácni přes pochvu!"

"To ona dělá při každém funuse," znělo z několika stran.

"Už svedla rámusy i na svatém poli!"

"Jenom honem ven," velel pan komisař a chopil paní Rusku za ruku. Paní Ruska šla štkajíc ja ko dítě.

"Takový škandál - a při tak krásném funuse," mínili zůstalí.

"Teď ticho!" velel pan komisař paní Rusce v předpokoji, neboť právě ubírali se kolem farář a kaplani. Pak ji vedl ke schodům. Paní Ruska snažila se sice vypravit nějaké slovo ze sebe, ale pan komisař vedl ji neúprosně dál až před dům. Zde kývnul na policejního strážníka: "Dovedte tu ženu až k jejímu bytu, aby nedělala při funuse ostudu!"

Paní Ruska byla zapálena jako pivoňka, ani nevěděla víc, co se s ní děje.

"Škandál - a tak krásný funus!" hlučelo teď zas dole na náměstí.

Páni Uhmühlové, synové pana Uhmela, městského písaře, vnukové pana Uměla, barvíře, byli, jak vidět, tuze přísní páni. A proti paní Rusce zavládla dnes nevole malostranská, řekl bych světová, kdyby Malá Strana, jakž bych co rodák přál, pokrývala svět celý.

Následujícího dne byla paní Ruska obeslána na komisariát v Mostecké ulici.

Tam bývalo živo. Když v létě úřadovali při otevřených oknech, bylo je slyšet přes celou ulici. Spouštěli na každého plnými stavidly, tenkrát ještě nebylo toho zdvořilého zacházení, které teď každý policejní výkon zajisté kráslí. Často se tam pod okny na chodníku zastavoval Josef harfenista, známý revolucionář malostranský. A když některý z nás mladíků šel kolem a na něho se podíval, mrknul Josef, ukázal palcem nad sebe a řekl s klidným úsměvem: "Štěkají." Doufám, že v tom nebyl dešpekt, že hleděl Josef jen se vyjádřit slovem co možná plastickým.

A tam stála v mantile a čepci se zelenými stuhami o polednách dne 4. května roku 184* paní Ruska před přísným panem komisařem.

Byla zdrcena, hleděla k zemi, neodpovídala. A když pan komisař přísnou svou řeč skončil a jí řekl: "Neopovažte se už jaktěživa na nějaký funus! - Teď můžete jít!" - šla. Tenkrát ovšem mohl pan komisař zapovědit i umřít, jakžpak teprv chodit na pohřby.

Když vyšla z kanceláře, podíval se pan komisař na nižšího ouřadníka a prál s úsměvem:

"Ona za to ani nemůže. Je jako pila, rozřeže, co se jí podloží!" "Měla by platit daň ve prospěch hluchoněmých!" mínil nižší.

Zasmáli se hlasitě a byli oba zas v dobré míře.

Ale paní Ruska dlouho se nemohla dodělat bývalé dobré míry své. Konečně ji našla.

As po půl roce vystěhovala se ze svého domu a najala sobě byt zrovna vedle Ujezdské brány. Tady musel každý funus kolem. A když šel jakýkoli, vyšla dobrá paní Ruska vždycky před

dům a srdečně plakala. Velš Josef, kupec, byl z nejzámožnějších obchodníků malostranských. Myslím, že měl v krámě svém vůbec vše, co plodí Indie i Afrika, od sladkého dřeva a pálené slonové kosti na leštidlo až k zlatému prášku. Také byl jeho krám na náměstí po celý den jak by nabil. Pan Velš byl v krámě celý den, vyjímaje v neděli čas velkých služeb božích v chrámě svatého Víta a pak dobu některých velkých parád, jež měly pražské sbory měšťanské, neboť pan Velš byl ostrostřelec, první setnina, první tlupa, třetí muž vždy od pana lajtnanta Nedomy vpravo. V krámě byl by rád obsloužil všechny přicházející sám, ač měl tu dva mládence a dva učedníky, a koho nemohl obsloužit, pozdravil, zakýval, usmál se. Pan Velš usmíval se vlastně pořád, v krámě, na ulici, v kostele, všude, obchodní úsměv byl se mu vryl v lícní svaly a nemohl již z nich ven. Milá figurka, nevelký, tlustý, s hlavičkou stále se potřásající a s tím úsměvem. V krámě v placaté čepici a s koženou kupeckou zástěrou, na ulici v dlouhatánském modrém kabátě se zlatými knoflíky a v baňatém cylindru. Měl jsem jistou titěrnou představu o panu Velši. V domácnosti jeho nebyl jsem za jeho živobytí nikdy, ale kdykoli jsem si ho myslil, jak vypadá as doma, byl obraz vždy stejný: pan Velš sedí bez čepice, ale v zástěře u stolu, před nim stojí talíř kouřící se polívky, loket má pan Velš opřený o stůl a ruka drží nabranou lžici uprostřed mezi talířem a úsměvnými ústy, a tak tu sedí Jakoby vytesán a lžice se nehne ani sem, ani tam. Hloupá představa, to vím.

Ale v době, kdy naše povídka počíná - dne 3. května 184* o 4. hodině odpolední -, nebyl pan Velš už ani živ. Ležel nad krámem v prvním patře, v parádním svém pokoji a v krásné truhle. Víko nebylo ještě přikryto - pan Velš usmíval se ještě po smrti a při zatlačených očích.

Na čtvrtou hodinu určen byl funus. Umrlí vůz, takzvaný "třapcový", stál již na náměstí před domem. Také tu stála setnina měšťanských ostrostřelců i s hudbou.

Parádní pokoj byl skoro plný, samé malostranské honorace. To se vědělo, že mikulášský pan farář s asistencí přijde trochu později, jakož bylo obyčejem u každého váženějšího souseda, aby se neřeklo, že se s ním pospíchá z brány ven. V pokoji bylo dusno. Odpolední slunce sem pralo a lámalo se ve velkých zrcadlech, velké voskové svíce kolem katafalku plály žlutě a čadily, horký vzduch byl nasycen čadem, zápachem čerstvě lakované černé truhly a tříštěk pod mrtvolou, snad také již zápachem z mrtvol. Panovalo ticho, lidé jen šeptali. Plačících nebylo, nezůstavitl pan Velš bližších příbuzných a vzdálenější říkají vždy: "Jen kdybych se moh vyplakat - ale nemám slz, kdyby mně to srdce utrhlo." - "Ano, ano, to je ale tím horší."

Ted' vstoupila do pokoje paní Ruska. Vdova po nebožtíkovi Rusovi, hostinském v zahradě Gráfovské, kde bývaly nejkrásnější kanonýrské bály. Poněvadž do toho vlastně nikomu nic není, podotknu zde jen mimochodem, co se vyprávělo o ovdovění paní Rusky. Tenkrát byla u každého dělostřeleckého pluku zvláštní setnina bombardérů, mladí, buclatí hoši, krev a mlíko. Tu setninu prý pan Rus naprosto nenáviděl, prý nějak kvůli své ženušce, a jednou ho strašně proto zbili. Ale jak praveno, nikomu do toho nic není. Paní Ruska jedla vdoví chléb svůj již na pětmečítma let, žila bezdětna v domě svém na Selském trhu, a kdyby se byl někdo zeptal, co pořád dělá, bylo by se odpovědělo: Chodí na funusy.

Paní Ruska se protlačila až ku katafalku. Padesátnice, ale statná paní nadprostřední výšky. Z ramenou ji splývala hedvábná černá mantila, černý, světle zelenými stuhami

ozdobený čepec vroubil její kulatou a upřímnou tvář. Hnědé její oči zahleděly se do tváře nebožtíkovy. Zatrhlo jí to obličejem, rty se jí začly chvít, bohaté slzy vyhrkly. Těžce zaštkala.

Utřela si bílým šátkem rychle oči i ústa. Teď pohlédla na sousedky vpravo a vlevo. Vlevo stála voskářka paní Hirtová a modlila se z knížky. Vpravo stála nějaká slušně oblečená panička, kterou paní Ruska neznala; byla-li, jak se podobalo, z Prahy, musila být odněkud za vodou. Oslovila ji, to se rozumí, že po německu, neboť v národním ohledu byla Malá Strana tenkrát skutečně levou Prahou.

"Dej mu pánbůh věčnou slávu," pravila paní Ruska, "jako by byl živ tu leží a usmívá se," a zase stírala řinoucí se slzy. "šel a nechal nás tu - nechal tu také všecku svou zámožnost - smrt je zlodějka, je."

Neznámá paní neodpovídala.

"Jednou jsem byla také na židovském pohřbu," pokračovala pološeptem paní Ruska, "ale to není hezké. Všechna zrcadla jsou zavěšena, aby prý neviděli mrtvolu, ať se obrátí kam chtějí. Takhle je to líp, nebožtíka v truhle je vidět pěkně ze všech stran - já bych řekla, že ta truhla stojí dvacet zlatých v stříbře, to je krása! Ale zasloužil si jí, dobrák, jako by se na nás i z toho zrcadla usmíval. Pranic ho smrt nezměnila, jen trochu ho natáhla - jako by byl živ, že?"

"Já pana Velše zaživa neznala," mínila cizí panička.

"Ne? O já, já tuze dobře. Ještě co svobodného, a také ženu jeho ještě co svobodnou, dej ji pánbůh nebe! Vidím ji jako dnes, když měli svatbu, - plakala od božího rána - prosím, plakat celý den, když má člověk devět let už s mužským známost! Hloupé, ne? Ten si na ni vyčekal, devět let, moh radš čekat ještě devětkrát devět. Ta byla! Povídám, protivná byla. Ze všech byla nejrozumnější a nejkrásnější a hospodářství nerozuměla žádná jako ona; na trhu se smlouvala hodinu o grešli, při prádle upřela chudé podělkyni vždycky nějakou putnu vody a děvečky se u ní nikdy nenajedly. A Velš, ten měl lázně! Měla jsem dvě děvečky po sobě od nich a vím všecko. Minutu neměl pokoje. Že prý je jenom proto pořádný, že se jí bojí, a že prý jí jen proto neodmlouvá, aby se zlobila tím více. Víte, ona byla, jak říkáme, romantická, a chtěla, aby ji celý svět litoval. Pořád si naříkala, jak ji muž trýzní. Kdyby ji byl muž ze zlosti otrávil, byla by bývala ráda, a kdyby se byl muž sám oběsil, taky, alespoň by ji svět litoval."

Paní Ruska pohlédla zas k neznámé své sousedce. Ale neznámá tu víc nestála. V ohni svém nebyla paní Ruska ani zpozorovala, že sousedka její zapaluje se v tváři vždy víc a víc a že uprostřed její řeči odstoupila od ní. Nyní rozmlouvala neznámá v pozadí pokoje se suchým panem Uhmühlem, oficiálem u zemské účtárny, příbuzným pana Velše.

Paní Ruska zahleděla se zas na němou tvář nebožtíkovu. Zase se jí začly rty pozachvívat, slza jí vyprýštěla z oka.

"Nebožák," pravila hezky nahlas k voskářce paní Hirtové, "ale on je na všechno trest boží, na všechno. Vždyť on také nebyl poctivý, nechme to! Kdyby si byl vzal chudou Tonda, s kterou měl přec dítě -"

"Zdráva v májové noci na koštěti přijela?" zasípalo to hlasitě za ní a kostnatá ruka mužská položila se jí na rameno. Všichni přítomní trhli sebou a hleděli na paní Rusku a pana Uhmühla, který se teď postavil před ní. Natáhnul ruku ke dveřím a velel svým sípavým, ale pronikavým hlasem: "Ven!"

"Copak je tam!" tázal se ode dveří druhý pan Uhmühl, tehdejší malostranský policejní komisař. Holá kostra, suchan jako jeho bratr.

"Tady ta čarodějnice se sem vetřela a pomlouvá mrtvé. Má jazyk jako meč."

"Tedy ji bácni přes pochvu!"

"To ona dělá při každém funuse," znělo z několika stran.

"Už svedla rámusy i na svatém poli!"

"Jenom honem ven," velel pan komisař a chopil paní Rusku za ruku. Paní Ruska šla štkajíc ja ko dítě.

"Takový škandál - a při tak krásném funuse," mínili zůstali.

"Teď ticho!" velel pan komisař paní Rusce v předpokoji, neboť právě ubírali se kolem farář a kaplani. Pak ji vedl ke schodům. Paní Ruska snažila se sice vypravit nějaké slovo ze sebe, ale pan komisař vedl ji neúprosně dál až před dům. Zde kývnul na policejního strážníka: "Dovedte tu ženu až k jejímu bytu, aby nedělala při funuse ostudu!"

Paní Ruska byla zapálena jako pivoňka, ani nevěděla víc, co se s ní děje.

"Škandál - a tak krásný funus!" hlučelo teď zas dole na náměstí.

Páni Uhmühlové, synové pana Uhmela, městského písaře, vnukové pana Uměla, barvíře, byli, jak vidět, tuze přísní páni. A proti paní Rusce zavládla dnes nevole malostranská, řekl bych světová, kdyby Malá Strana, jakž bych co rodák přál, pokrývala svět celý.

Následujícího dne byla paní Ruska obeslána na komisariát v Mostecké ulici.

Tam bývalo živo. Když v létě úřadovali při otevřených oknech, bylo je slyšet přes celou ulici. Spouštěli na každého plnými stavidly, tenkrát ještě nebylo toho zdvořilého zacházení, které teď každý policejní výkon zajisté krásí. Často se tam pod okny na chodníku zastavoval Josef harfenista, známý revolucionář malostranský. A když některý z nás mladíků šel kolem a na něho se podíval, mrknul Josef, ukázal palcem nad sebe a řekl s klidným úsměvem: "Štěkají." Doufám, že v tom nebyl dešpekt, že hleděl Josef jen se vyjádřit slovem co možná plastickým.

A tam stála v mantile a čepci se zelenými stuhami o polednách dne 4. května roku 184* paní Ruska před přísným panem komisařem.

Byla zdrcena, hleděla k zemi, neodpovídala. A když pan komisař přísnou svou řeč skončil a jí řekl: "Neopovažte se už jaktěživa na nějaký funus! - Teď můžete jít!" - šla. Tenkrát ovšem mohl pan komisař zapovědit i umřít, jakžpak teprv chodit na pohřby.

Když vyšla z kanceláře, podíval se pan komisař na nižšího ouřadníka a prál s úsměvem:

"Ona za to ani nemůže. Je jako pila, rozřeže, co se jí podloží!" "Měla by platit daň ve prospěch hluchoněmých!" mínil nižší.

Zasmáli se hlasitě a byli oba zas v dobré míře.

Ale paní Ruska dlouho se nemohla dodělat bývalé dobré míry své. Konečně ji našla.

As po půl roce vystěhovala se ze svého domu a najala sobě byt zrovna vedle Oujezdské brány. Tady musel každý funus kolem. A když šel jakýkoli, vyšla dobrá paní Ruska vždycky před dům a srdečně plakala.

Pracovní list- Čtenářská dílna od Lovců příběhů pro Supertím

- Přečti si celou povídku O měkkém srdci paní Rusky od Jana Nerudy.
- Odpověz na otázky.

1. Kolik stála truhla (rakev) pro pana Josefa Kupce?

2. Co je grešle ?

3. Kdy se začala odehrávat povídka (uvedte přesné datum)?

4. Kdo způsobil poprask na pohřbu (funuse)?

5. Kdo byl Josef Harfenista?

6. Co dělala paní Ruska po přestěhování, když šel kolem pohřeb?

7. Jak se nazýval umrlčí vůz?

8. Líbila nebo nelíbila se vám povídka a proč?

Malíř filosof

Jaroslav Hašek

Ze života pražské bohémy.

Malíř Kubín byl nejen malířem, ale i filosofem. Tvrdíval, že vrcholem lidské blaženosti jest stav, kterému říkal „bezútěšnost“. Jedině tenkrát je člověk blažený, když vidí, že ho nic netěší. Takový člověk nedojde nikdy zklamání. Jinak byl stoikem.

Nic ho nepřekvapilo, ničemu se nedivil a nebál se ničeho. Časem dospíval také k názoru, že všechno je klam. To bylo v dobách, kdy neměl krejcaru v kapse. V těch dobách tvrdil o sobě, že neexistuje. V těchto smutných časech odhodlal se k popírání všeho. Říkal, že žádné barvy na světě není. To mu vše nevadilo, aby nemaloval psy modrou barvou a stromy červeně. Lidé, kteří se na takové obrazy dívali, dospívali pomalu také k bezútěšnosti, ideálu jeho života...

V dobách, kdy míval peníze, tu horlivě se snažil, aby dospěl ku stavu bezútěšnosti. A to se stalo velmi brzy. Udělal několik vycházek do známého kroužku umělců v hostinci ještě známějším.

Prohýřiv pak s nimi peníze, vracel se vesele do svého ateliéru, dávaje se do hovoru s domovníkem, kterému již často v noci dokazoval, když mu přišel dům otevřít, že vlastně on, malíř Kubín, neexistuje a že jest to jen představa, klamná domněnka pana domovníka.

„No dobře,“ říkal domovník, „kdo ale na mne zvonil, mladej pane?“

Tato záhadná otázka, která by byla s to splést i velkého filosofa,

nijak neporazila Kubína.

„Vždyť vy také neexistujete!“ přesvědčoval ubohého domovníka.
„Všechno je na světě klam, řekněte mně, co jste měl před čtrnácti dny k obědu? – Nevíte, nu tak, tady to je. Vy jste nejedl, poněvadž nejste. – Svět, milý pane, sestává jenom z představ. Připouštím možnost, že někdy žil člověk, ale to už je milióny let. Ted' žijí jen duševní představy místo lidí! Tak! Dobrou noc!“

Ubohý domovník po takovém hovoru doopravdy nevěděl, na čem je. Doma vždycky vzbudil ženu, a když mu tato začala nadávat, že ji nenechá spát, počal teprve znovu věřit, že je na světě. Pak se vždy napil ještě rumu, a když ho hřál v žaludku, šel teprve spokojeně ležet s nadějí, že přece jen existuje.

Podobné filosofické hovory vedl Kubín i z pány domácimi, kterým neplatil činži. Odůvodňoval to tím, že když ho vystěhují na ulici, nastane pro něho ideální stav bezútěšnosti... Věřitele své nenáviděl a brojil proti nim, že nutí člověka ku věcem příčícím se jeho přirozenosti, totiž ku placení dluhů. Jednomu domácímu pánovi, který ho upomínal o činži, pravil, že obyčeje různých domácích pánů jsou rozdílné, takže nikdo nemůže si z toho vybrat, co je pravda a právo.

„To je pravda, že jste mně dlužen za činži!“ pravil domácí pán.
„To se strašně mýlíte,“ odpověděl vlídně Kubín, „žádné pravdy na světě není, pravdivým jest jedině to, co se mně nebo jinému zdá pravdivým. Na názor jednotlivce mají vliv různé poměry.“

A poněvadž nemám ani krejcaru, nemohu vám být ničeho dlužen. To je můj názor. Váš názor zas je, abych vám zaplatil. Jak výborně to potvrzuje učení skeptiků: Tytéž pojmy vzbuzují při rozličných bytostech zcela různé smyslové pocity a představy. Lidé jsou tělesně i duševně velmi rozdílní...”

Po těchto slovech byl Kubín vyhozen z bytu pana domácího. „Dělalo by vám to rozkoš, kdybych vám zaplatil?“ tázal se jiného domácího.

„Ovšem, pane Kubíne.

„Jest to smutné, pane domácí, že vy tak nízko pojmáte život! Brr!

Jest to hrozné, když si pomyslím, že jsem s vámi pod jednou střechou. Víte, s vámi, který blaženost nenalézá v ojedinělém požitku...”

„Aspoň za jedno čtvrtletí mně zaplaťte!”

„Tím hůř pro vás, pane. Myslil jsem, že jste větším životním umělcem, pane domácí, a že blaženost u vás předpokládá sebeovládání, ale vy chcete, abych zaplatil. Kdybych zaplatil,

neodpustil bych si to, neboť poskytl bych vám pomíjející rozkoš.

Odporuji vám, pane, stav zvaný bezútěšnost...”

Byl vystěhován na ulici, ačkoliv jest to smělé tvrzení. Co mohli Kubínovi vystěhovat z bytu? Dávno předtím, než ho vystěhovali, odnesl si ke kamarádovi celé své zařízení. Spravedlnosti bylo však učiněno zadost. Ku vratům vynesli jeho umývadlo, jakousi to plechovou mísu s hlubokým nápisem „Voda slouží k mytí“, jeden

troubel prosycený veskrze močkou a džbán, plechový, ve kterém Kubín, měl-li hosty, vařival grog, čili spíše ohříval rum, a konečně vystěhovali na ulici jeho kartáč na boty, na jehož hladké straně byl nápis: „Dostal darem od svého nejuvěrnějšího přítele Charváta, který mně ho před třemi léty ukradl.“

Za týden najal si Kubín ateliér jinde. Štěstí mu přálo. Domovník v tom domě byl spiritista a věřil ve stěhování duší, až z jeho rodiny umřeli už dva členové v blázinci. Tento domovník byl jediný člověk, který vážně naslouchal jeho filosofickým výkladům o vrcholu pravé blaženosti lidské, o bezútesnosti. Do tohoto muže podařilo se Kubínovi vstípit zásadu, že svět skládá se z představ. jednou takovou představou že je zlatka. Představy možno si vypůjčovat a proto, „pane domovníku, půjčte mi zlatku“.

V těchto dobách podařilo se Kubínovi s úspěchem konkurovat na plakát jednoho pivovaru. Maloval ten plakát s láskou.

Když mu v kanceláři pivovaru vypláceli první cenu za plakát a když viděl ty pěkné, zlaté dvacetikoruny, tu počal se viklat ve svém filosofickém pojmání života...

„Pánové,“ pravil k úředníkům v kanceláři, „víte, co řekl slavný filosof Fichte? Vše, co jest, jest já. A proto prosím o autorský exemplář.“

Slavné správě pivovaru líbil se tento žert a poslala mu soudek piva, takový, jako namaloval na plakát. Jakmile měl Kubín peníze, počal hlásat, že je přívržencem nauky filosofické, která tvrdí, že nejvyšším dobrem a cílem života jest bezžalostnost. Hlásal opak bezútesnosti a dokonce šel tak daleko, že vrátil domovníkovi zlatku

a panu domácím zaplatil snad ponejprv za svého života měsíční

činži v obnosu dvanácti zlatých. Ať i oni nepoznají žalu. A jednoho dne přinesl si k ránu domů užovku, velkou a čipernou. Proč si ji koupil u ptáčníka, to nevěděl, ani když vystřízlivěl. Věděl jediné tolik, že chtěl si koupit den předtím nějaký kousek nábytku do ateliéru. Chtěl si koupit dvě židle, stůl, také snil o pohovce a místo toho přinesl si domů užovku...

Rozpomínal se pomalu a nabyl toho přesvědčení, že na koupení užovky měl jistý vliv alkohol. Když pak prohlížel kapsy, tu našel v jedné v papíře zabaleného mrtvého salamandra. Měl tedy živou užovku a mrtvého salamandra. Proč toho salamandra? Vzpomínal dlouho, uvažoval, až konečně... Salamandra koupil, aby užovka měla co polykat. Hodil jí ho tedy. Ani se ho nedotkla.

„Mrtvolý nežere,“ povzdychl, „užovka není hyena.“

Pak shledával své jmění a konstatoval, že včerejšek připravil ho do stavu „bezútěšnosti“.

Může být někdo „bezžalostným“, má-li v kapse dva haléře Hrome! Ke všemu by si vytahal za uši. Bídne opustil své zásady a činži dvanácti zlatých předevcírem zaplatil panu domácím! Sám nemá co jíst, a ještě si přinese domů příživníka, užovku. Žere salamandry a jeden salamandr stojí pětník! Když už chtěl si přinést nějakou živou bytost do ateliéru, proč nekoupil myš? Má takové staré nepotřebné boty, než by je myš sežrala, změnily by se jeho

finance. Ale užovku, která sní deset salamandrů po deseti haléřích
za den...!

Připadalo mu to, jako kdyby si měl vydržovat baletku. Bezútešně
posadil se na železnou židli a přemítal, co s užovkou. – Našel
v kapse kousek doutníku, zapálil a dumal o tom, že domácím tak
bezmyšlenkovitě, zaplatil dvanáct zlatých.

„Ale co,“ řekl za chvíli, „něčemu se nedivit, ničeno se nebát.

Půjdu k domácím a vezmu hada s sebou.“

Paní domácí houpala se po obědě v houpací židli, pan domácí
srkal černou kávu a předčítal nahlas poslední volební výsledky,
když malíř Kubín předstoupil před ně, maje v ruce šátek a v něm
užovku.

„Velectěný pane,“ pravil uctivě, „člověku je velice líto, když musí
se loučit s tím, co jest nejdražší. Nedávno byl jsem finančně výborně
situován a dnes jsem takřka žebrák: O mě ani nejde – ale o tohodle
hada.“

Uděšeným zrakům odkryl užovku, která počala syčet na denním
světle.

Paní domácí vytřeštěně dívala se na malíře, který posadil se mezi
manžele. Pan domácí přestal srkat kávu a na čele mu vyvstal pot...

„Tento had,“ pokračoval Kubín, „přirostl mně k srdci. I zmije
bývá někdy věrná, ale já myslím, že tahle potvůrka není zmije.

Finanční nesnáze mne nutí, že byl jsem nucen obrátit se na vaše
blahorodí jako na mecenáše, který poskytne milerád ochotné pomoci

umělcům. Prosím vás snažně, pane domácí, nemohl byste mně na nějaký čas zapůjčit, dvanáct zlatých? Do zástavy dám vám tohoto hada. Pustím potvůrku a ona už se v peřinách uvelebí.

„Nejraději spí v peřinách. Žere tohle...“

Vytáhl z kapsy chcíplého salamandra a nedbale položil na stůl.

„Pane Kubíne!“ Skoro současně pronesli toto prosebně oba manželé, hrůzou polomrtví.

„Pane Kubíne,“ koktala paní domácí, „můj muž vám ochotně zapůjčí těch dvanáct zlatých, potvoru si odnese, my nechceme žádnou zástavu a tu druhou potvoru taky si nechte.“

Pan domácí vyplatil Kubínovi dvanáct zlatníků a malíř pomalu odcházel, potřásaje šátkem s užovkou.

Na stole zanechal mrtvého salamandra a polomrtvé manželky u stolu...

Malíř Kubín jede nyní parníčkem do Chuchle, kde hodlá užovku pustit na svobodu a vrátit ji ze stavu „bezútěšnosti“ do stavu „bezžalostnosti“.

Dává se právě do hovoru s nějakou slečnou, které vykládá, že je dobrým pro člověka úplný nedostatek všech vášní.

„To je ale nesmysl,“ myslí si slečna a odvrací se od Kubína, který táže se vedle sedícího pána na jeho názor o plazech...

Parníček blíží se k Chuchli...

Čtenářská dílna od týmu Orlí parta pro tým Super 8

Malíř filosof - pracovní list

1. Zamysli se nad tím, co myslel malíř Kubín stavem „bezútěšnosti“ ?

2. Vyhledej slova v textu, kterým jsi nerozuměl a zkus je s pomocí kamarádů vysvětlit.

3. Napište krátkou charakteristiku pana Kubína.

4. Dopln chybějící slova z textu.

Malíř Kubín byl nejen malířem, ale i

„To je pravda, že jste mně dlužen za!“ pravil domácí pán.

Připadalo mu to, jako kdyby si měl vydržovat

5. Jaké zvíře malíř Kubín měl?

6. S kým pán Kubín vedl filosofické rozhovory nejčastěji ?

7. Za co dostal pán Kubín 12 zlatých ?

8. Proč měl pán Kubín v kapse mrtvého salamandra ?

9. Jaký je váš názor na tuto povídku?

Přemyslovská princezna pomáhá chudým a nemocným

Snad především proto, že pocházela z královského rodu, zachovalo se nám k Anežčinu životu poměrně hodně faktických informací. Ze 13. století, kdy žila, máme mnohem více písemných památek než ze století předcházejících.

Anežka Přemyslovna se narodila patrně roku 1211 jako zřejmě nejmladší dítě českého krále Přemysla Otakara I. a královny Konstancie Uherské. V dětském věku ji její otec dvakrát zasnoubil. Nejprve již ve třech letech s Boleslavem Slezským, synem knížete Jindřicha Bradatého, a v osmi letech s Jindřichem, synem císaře Fridricha II. Po prvním zasnoubení byla poslána na výchovu do cisterciáckého kláštera v polské Třebnici. Když však po dvou letech její snoubenec zemřel, vrátila se princezna zpět do Čech a k její výchově doma byl vybrán premonstrátský klášter v Doksanech. Tehdy jí bylo 6 let. Po dvou dalších letech byla opět zasnoubena a roku 1219 odjela na výchovu do Vídně, kde na vévodském dvoře císařova rádce Leopolda VI. Babenberského měla být připravována pro svého snoubence. Jenže kvůli intrikám rádce ani po pěti letech ke svatbě s císařovým synem nedošlo a Anežka se opět vrátila domů. Posléze se ještě dvakrát jednalo o jejím sňatku. V úvahu přicházel anglický král i samotný císař Fridrich II.! Česká princezna se ale nakonec rozhodla zasvětit svůj život Bohu a službě nemocným a potřebným. Po smrti svého otce Přemysla Otakara I. začala se svolením papeže Řehoře IX. a s podporou svého bratra Václava I. realizovat své nové poslání.

Roku 1233 založila se svou matkou Konstancií v blízkosti kostela sv. Haštala na Starém Městě špitál sv. Františka, chudobinec a útulek pro pocestné. K zajištění jeho chodu vzniklo špitální bratrstvo. Vzápětí pak založila klášter Na Františku. Prvními řeholnicemi v novém klášteře byly klarisky, které přišly z Itálie. Bylo jich všeho všudy pět. K těm přibýlo sedm dívek ze vznešených českých rodin. Sama Anežka vstoupila do řádu 11. června 1234, ve svých 23 letech. Po složení řádových slibů se v klášteře z vůle papeže stala abatyší. Ona sama však tento titul odmítala a označovala se jako starší sestra. Vynikala prý starostlivostí a obětavou péčí o chudé a nemocné. Anežka měla velmi láskyplný vztah ke svému bratrovci, králi Václavu I., který si Anežky a její práce velmi vážil a často prý u ní hledal radu. V roce 1249 zprostředkovala jeho usmíření se synem Přemyslem Otakarem. V klášteře jako jeho představená strávila 46 let života. Přežila řadu svých blízkých – svého bratra Václava I. i jeho syna Přemysla Otakara II., jehož smrt na Moravském poli prý viděla předem. Zemřela 2. března 1282 ve věku 71 let. Pohřbena byla o 14 dní později, v neděli 15. března, v kapli Panny Marie v kostele sv. Františka, v klášteře, který kdysi založila.

MADE
IN
CZECH

Řád Křižovníků s červenou hvězdou

Anežka se stala jedinou ženou v dějinách, která založila mužský řád! V roce 1237 papež Řehoř IX. na její žádost potvrdil pražské špitální bratrstvo, které vzniklo její zásluhou, jako rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou. Křižovníci, jak se jim říká, se těšili v Praze velké přízni a brzy se od svatého Haštala přesunuli ke staroměstskému břehu u dnešního Karlova mostu. Tento řád je také **jediný ryze český řád**. Řád má pouze mužskou větev, i když Anežka usilovala i o ženskou řeholi.

Čelist svatě Anežky

Jediným známým Anežčíným **ostatkem** je její dolní čelist, uchovávaná ve španělském královském paláci El Escorialu. Španělský král Juan Carlos I. věnoval v 90. letech 20. století třenový zub (to jsou ty zuby před stoličkami) z této čelisti řádu Křižovníků s červenou hvězdou při kostele svatého Karla Boromejského ve Vídni. Část z dolní čelisti pak na žádost kardinála Františka Tomáška získala i svatovítská kapitula v Praze. Bohužel jde o tak malou část ostatků, že pro posouzení fyzické podoby Anežky nestačí.

Smrt Anežky

Po smrti Anežčina synovce Přemysla Otakara II. na Moravském poli roku 1278 nastala pro České království těžká doba. Správu země převzal Ota Braniborský, syn Přemyslovy sestry Boženy. Ten však zemi drancoval a začátkem roku 1282 vypukl v zemi hladomor. V samotné Praze prý bylo mrtvých tisíce... Tato bída zasáhla i Anežčín klášter. Jeho představená, princezna Anežka, vyčerpaná a zesláblá, zemřela téhož roku. Stalo se tak v pondělí **2. března 1282** okolo třetí hodiny odpolední.

Svatořečení

O svatořečení Anežky se snažila již její prানেť, královna Eliška Přemyslovna, manželka Jana Lucemburského, ale neúspěšně. Z jejího podnětu byl v první třetině 14. století sepsán latinsky Anežčin životopis. Pokračovat v tomto úsilí snad zamýšlel i Eliščin syn, císař a král Karel IV. A ještě později na konci 18. století se do těchto snah zapojil Leopold II. Habsburský, syn císařovny Marie Terezie. Teprve v roce 1874 dosáhl pražský arcibiskup kardinál Bedřich Josef Schwarzenberg prohlášení Anežky za blahoslavenou. A o více než sto let později byla v neděli **12. listopadu roku 1989** papežem Janem Pavlem II. svatořečena. Věštba tvrdila, že až se tak stane, zažije česká země velkou změnu. Týden po svatořečení vypukla v Československu „sametová revoluce“ a ukončila období komunistického režimu.

Patronka

Svatá Anežka je patronkou **Čech**, města České Velenice, které leží na hranicích s Rakouskem, řádu Křižovníků s červenou hvězdou, který založila, a poměrně nově také plynárenských pracovníků.

78

Věno

Anežka měla jako královská dcera bohaté věno. Když se po ze všech domlouvaných sňatků a Anežka se po smrti svého otce rozhodla definitivně vstoupit do kláštera a žít život jeptišky, věnovala celé své královské věno na zřízení špitálu sv. Aničky na Starém Městě, kde našli pomoc nemocní, poutníci a lidé bez přístřeší. Nebyla to nijak malá částka – třicet tisíc šroven stříbra! To by stačilo na základní roční živobytí pro 12 000 lidí.

Sokyně neteří

Za svého pobytu v Rakousku, když se připravovala na roli budoucí ženy syna císaře, byla **Anežka** vychovávána s Markétou Babenberskou. Ačkoliv měl její otec připravovat na svatbu českou Anežku, dosáhl nakonec intrikami toho, že si císařův syn Jindřich vzal za ženu namísto Anežky právě Markétu. Jenže osud je nevyzpytatelný, a tak když Jindřich zemřel, Markéta ovdověla, vzala si o čtvrt století později syna Anežčina bratra Václava I., Přemysla Otakara II.! Anežčina sokyně a přítelkyně z mládí **Markéta** se tak vlastně stala její neteří.

Svatá Anežka

1. Přečti si text.

Napiš do jednoho sloupku textu, která tě zaujala - do druhého sloupku napiš vlastní komentář k zajímavosti, která tě zaujala (napiš to svými slovy, jak to cítíš – využij emoce).

2. Vymysli a rozviň vnější i vnitřní charakteristiku těchto postav:

- Přemysl Otakar I.

VNĚJŠÍ CHARAKTERISTIKA		VNITŘNÍ CHARAKTERISTIKA

3. Zároveň napiš, co tě zaujalo o Sv. Anežce a napiš komentář, proč tě to zaujalo.

--	--	--	--

4. Jak by to asi dopadlo, kdyby se Sv. Anežka vdala už ve svých 6 letech? Zkus se zamyslet.
